экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 9 АПРЕЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 43 (7389). ★ Мах 3 кеп.

18 АПРЕЛЕ—КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДЕРГДА

В. И. Ленин ваь 117 шу дизара хетадаь хургдолча субботника тIатеIIа кийчо еш я Сунженски района Ленина цIерагIча колхозе.

Цу дийнахьа дергдолча балхий, хIара производственни участка план оттаьй. Цунга хьежжа, масала, мехмастерске лостам беш, коа гаьнаш дIайогIаш, кхыдар деш 28 саг хургва. Тракторни бригадашка уж тайпа балхаш дарал совгIа силоса хьажкIаш, люцерна, кхы тайпа культураш дIаюви къахьегаргда. Ерригa техника кходаьча доагора чотагIа болх беш хургья. Кхыча деношкарчул овсарегIа къахьега а юртбоахама продукци дукхагIа яккха а лаьрхIад колхозхоша цу дийнахьа.

— «ЦIеча шоаттденна» кийчо мишта еш я хьожаш хилар дукха ха йоацаш, цу дийнахьа дергдолчоа тIахьожам лоаттабара вIашагIъелла штаб, — дувц колхоза партийни организаце секретара Ирбаиев Ювсапа. — ХIаьта цхьацца кхоачамбоацараш а гучадаьхар. ХIанз а тоъал яц планашка хьежжа фермай коа дIайогIара Iалашъяь гаьнаш, кIезига я юрта боахама культураш дIаювча хана эшаргйола минеральни удобренеш. Уж кхоачамбоацараш ма хулла сихагIа юстардаха декхарийла баьб фермай заведующеш, кхаш леладеча бригадай кулгалхой. Вешта субботнике дакъа лоацаш пхи бIаь гаргга саг хургва. Цу дийнахьа даьккхача ахчах эзар сом карарча пятилетка фондана юкъедахьа, ах эзар сом Машара фонде дIадала лаьрхIад.

Х. МАГОМЕТОВ.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V пленум

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА КIОАРГДЕ, КАДРАШЦАРА БОЛХ ТОАБЕ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. ФОТЕЕВА доклад

Ховш ма хиллара, укх шера 27 — 28 январе хилар «Эргалонаш ярахи парте кадрови политикахи» дола дош дийца йола КПСС Центральни Комитета Пленум. Пленуме доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева. Шеррача социально-экономически плане дийцар доклада тIа эргалонаш ярахи кадрови политикахи дола дош, хьалха хинначун урокаш, партенеи мехкан тIаттача момента характери тIехьа тIайоагIача хана, перспектива дола декхараши теркал а деш. ЦК Пленуме ши дош цу тайпара вIаши дувзаденнача хьале оттадар кхетаде доагIа хIанз мехка кхел эргалонех, хIьата эргалонаш яра гIулакх — парте кадрови политика хьалех а боарамах а тийша хиларца.

Январски пленум — ший политически маIани бухсоццаш хьахургдари дийца ца Iеш, ший уйлаца а боккхача лоархIама событи. Вай вахаре чIоагIа гола тохача хьале КПСС ЦК хьахьекхад партийни практике санна, иштта вай общества вахаре а хьахинна яьнна овлангара хьайоагIа, эггара ирагIа йола проблемаш ленински хьисапе къоастеш хилара масал. Пленуме къаьгга гуш бар кхоллам, революционни уйла, бакъдар духхьала а тешшаме а дIаоалаш хилар, дерригнех кIоаргга бехктокхам болга.

ТIехьашка довргдоацаш эргалонаш елга дIадоладеннад советски общество. Шеррача фронтагIа дIаболабаьб ший кердалга а кIоарглга а диллача социалистически строй эргаяккхара кхы шийна тара боаца, исторически масштабаш йола болх. Цу наькъа тIа баьккхаб хьалхара гIа. Цар политически итог сенах латт аьлча, из латт мехка доккхий хувцамаш де доладарах. Низболаш йоагIа пайдане тенденцеш. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума, парте XXVII съезда дIаболабаь политически никъ, из чакхбаккхара КПСС беш бола практически болх, ондда хьаллоац советски халкъо. Общественни вахаре тIа-тIа дукхагIа гучадувл гласность хилар, бакъдар дIаоалилга, кхоачамбоацаращца тарлуш ца хилар, деррига халкъ эргалонаш яра революционни гIулакха тIа хьинарегIа дакъа лаца гIерташ хилар.

Цунца цхьана, белгалдоахар доклада тIа, дикагIча оагIорахьара хувцамаш делга мела лел. Хьалха хеташ хинначул дикка халагIа хиннад эргалонаш яра гIулакх, хIьата обществе хьаIайнача проблемай бахьанаши овлаши — дикка кIоаргагIа. ДегIаахара белггаларча этапе дIахьалхашкахьа ахара темпаш лаьгIъялийта болабелар вай мохк, вахара тайп-тайпарча сферашка хьаIа йолаелар цхьан метте латтара а социализмаца тарлуш йоаца кхыйола а явленеш.

Цудухьа, цхьаккха хIама къайла а ца хьош, Пленуме дийцача бакъахьа лаьрхIар Политбюрос из чоалхане, вIашдухьаленаш йола хьал оттара керттера бахьан КПСС ЦК-на, мехка кулгалхошта субъективни бахьанаш нийсдаларца дувзаденна шийн ханнахьа а биззача боараме а дIаала мегадац хувцамаш динза дарг ца хилара, обществе кризисни явленеш тIа-тIа алсамювлара болча кхерама мах бе, уж дIаяхара хьадда никъ белгалбаккха беза, аьнна. Из бахьан долаш хьахила доладелар шерлуш а кIоарглуш а негативни процессаша экономика, общественно-политически социальнии сфера дIалоацаш хинна хилара хьал.

Цу хьале шийна чухь низ а денал а корадаьд партена, дувца оттадаьд эргалонаш ярах, советски общество социально-экономически дегIаахар сихдарах дола дош. Бокъонца аьлча, дувцаш дар революционни характер йолча гIулакхех да. Кхы тайпа никъ бац вай.

КПСС ЦК йийца йола дуккха халонаши къоастаянза проблемаши, меттахьа ца дувлара явленеши вIаши тара я Нохч-ГIалгIайчен экономически социально-культурнии вахаре нийслуш йолчарна.

Хьахинна яьннай планови заданеш кхоачашъяра кулгалдеча кадрашта лостам луча хана тIеххьара хьахулачоа, бIарчча республика хьайийцача вай целевой установкашта уж кхоачашъяро еча воздействе вай кIезига уйла еш хинна йола мышлене стереотип.

Хьаэцаргъя вай жилищни проблема. Массавар дIаIема ваьннав фусамий дIаеннача квадратни метрашка хьежжа кулгалхой балха мах беш хиларга. Бакъда, хьахьокхий цо из кхоачашъяра боарам миштаб? Нагахьа санна, планаш тIеххоачашъяьяле фусамаш хьаэцара аргIа лоацъяла езача метте, йIаьхлуш, хIьата фусамашца Iалашо елга тоадала дезача метте, талхаш моттигаш нийсъяла тар ма лой. Духхьал цу тайпара сурт эттад вайцига а. Фусамаш дIаялара XI-ча пятилетка план тIеххоачашъяьй, хIьата проблема къоастаелга меттахьа а дьаьннадац. Иштта, Грозне 1981 шера квартираш хьаэцара аргIе латтар 18 эзар дезал, тахан уж 22,5 эзар ба. Республике вахача хIара сага ерригa хьалха кхоачар 11,6 квадратни метр вахара майда, хIанз кхоачаш яр 12 я. Доккха хIама дац карагIдаьннар.

XI-ча пятилетке дегIаенай юртбоахама продукци кийчъяра объем. ХIаьта баха нах дулха-шурий продукташца, баьцадаарашцеи сомашцеи, коартолашца Iалашбеча хувцаденна фуд? Долчча тайпара аьлча, гIулакх цхьан метте латт.

Вож масал. Оттаь планаш холуш тIеххоачашъяьй бувзама Нохч-ГIалгIай производственно-технически управлене, хьалхалаттарашта юкъе ба. ХIаьта цунца цхьана республика городашка бахача наьах 70 процент барашка телефонаш яц. Российски Федераце гIолла хьанийцача шозза гаргга лохагIа я юрта бахача наха телефонни бувзамца еш йола Iалашо, 100 совгIа йола нах баха пункташ радиофицировани ца еш йисай.

Предприятейи отраслейи балха цу тайпара валовой хьисапе мах белга дуккхача хана денз хьадоагIаш дар вай долча, хIана аьлча беррига из болх тIалеста бар «хьокхам» яха гIулакх Iалашдара.

ГIулакх кхы тIа а чоалханегIча хьалага кхоачадеш дар тIеххьарча шерашка, къаьстта XI-ча пятилетке промышленни производства объемаши къахьегама овсарлен дегIаахара темпаш лаьгIъялар. ХIара йиьлагIча предприяте кхоачашъяьяц продукцена псставкаш яра заданеш, хIара пхелагIъяр лоархIаьяц цунна реализаци яра планех. Кхоачашъянза йисай грузооборотеи пассажираш дIа-хьа кхувлареи планаш.

Догдаьха эффект еннаяц гIишлон производство дегIайоалаяра хьахийцача йоккхийча капиталовложенеша. XI-ча пятилетка шерашка 45 процент лакхъеннай Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене промышленно-производственни хьашташ кхоачашдара йола керттера фондаш, хIаьта подрядни балхий объемаш хIара шера дегIаухилга цхьан процентал тIеххьаннадац.

ЛаьгIденнад юртбоахама производство дегIаухилга. ХIара шера юкъера лаьрхIача 40 процент кIезигагIа боаккх соми комараши, кIезигагIа доах генараш, шекара свекла, баьцадаараш. Из Iеткъад кхачан продукташца республика бахархой Iалашбара.

ГIулакхаш деча сфере, деша даха ха кхачанза долча берий учрежденешка моттигашца бераш Iалашдеча, унахцIено лораяра, просвещении культурен дегIакхувлача хинна тIехьадусилга дIадаланза да республике.

Республика дегIакхувлара социально-экономически прал тIа-тIа алсамъювлача хьалашка нийсса йола кадрови политика биззача боараме Iалашъе мегадац партийни, советскии боахамеи органашта. Цул совгIа кадрай балха тIа лоаттабаь тIахьожам эффективни ца хиларо вIаштIехьдалийтад кхааш ийдар, ший служебни хьалах пайда нйбар, доацар да алийтаран приптискаш яран, социалистически доалахьенна къоалаш дара а кхыйола негативни явленеш хилара а моттигаш хулга дIа-са даржар.

Цу кхоачамбоацарех дувцаш, самокритично мукIарал де деза КПСС обкома бюро, хьалхара секретарь хиларах тарра, со бехктокхаме ва республика экономически а общественни а вахаре кIоаргга дикагIча оагIорахьара хувцамаш дара биззача боараме областной партийни организацес йолаш йолча таронех пайда ца нйбарах. Тхона духхьала дIааргда вай из, хIанз а дуккха хIамаш де карагIдаьннадац юкъарпартийни установкаш практически гIулакхашка кхоачашъелга, съезда указанеш, цун принципиальности доагIар дIадехаш хилари, кхоачамбоацарашн ледарлонаши къаьгта хьагучайоахилга хIара партийни комитета, хIара юкхьанцарча парторганизаце гIулакхаца чIоагIъелга.

Парте обкома, райкомаша а горкомаша а тIа гIерттагIа эргаяха еза шоай балха стиль, политически кулгалдара биззача боарама органаш а хинна дIаоттар духьа. Республике, районе, городе цу тайпара орган а хинна бокъонца дIаоттар — керттера чулоацам болча партийни документаша дIадехараш ларде лувцаш а моттигерча хьалашка хьежжа а политически лини белгальяккхар, из вахаре кхоачашъе низ дIакхоачаргбола кадраш хьакъалца хьахаржари нийсса дIа-са увттаяри.

Иштта гIулакхаш кхоачашду орган хулилга — юкхьанцарча партийни, комсомольски организацей, профсоюзий, Советий кIоаргга болх бовзар, цар лоархIам а бехктокхам а айбара ма хулла новкъостал дар, районе, городе мел деча гIулакхашта цар влияни чIоагIъяр. Из болх, новкъостий, партийни комитеташта мара, кхы цхьаннена а булургболаш бац. Тахан хIара партийни комитет бокъонца йола генератор, керда идеяш чакхйоаха проводник, ерригa а эргалонаш яра штаб а хинна дIаотта еза. Цу гIулакха берригa а теркам тIабахийта беза наха юкъе дийна болх бара, тIанйду сопамаш практически кхоачашдара, халкъа инициатива хьаллацара, керда дар лахара.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо дIадех вайгара республика экономически а социально а дегIакхувлача партийни кулгалдара дуккха а формаши методаши хувцилга, вай беча балхах хьахулачун объективно мах белга.

Хьалхашка латта декхараши де лерхIараши хоадам боллаш довзаш дIайолаьй вай XII йола пятилетка. КIоаргга анализ а яь тахкад хьалаш, гучадаьхад хьалха хинна гIалаташ, кхоачамбоацараш, цу ларда тIа оттаьй республика производительни низаш дегIакхувларгдола, арахецача продукце дикал лакхъергйола, кхом бара режим кхоачашъергйола, бытовой гIулакх дара, здравоохранене, просвещене, культура сфераш, агропромышленни комплекс дегIакхувлара дуккхача а щерашта лаьрхIа йола бIарчча программа. Нохч-ГIалгIайчен хьалашка эргалонаш яра керттера звено а хинна дIаэттад къахьегама ресурсаех пайда эцилга тоадарах йола программа кхоачашъелга. Республика къахьегамхоша тIа-тIа хьинар айлуш къахьег белгалдаьккхар кхоачадара.

ХьаIовш латт боахама механизм тоаяра опыт, Iилматехнически прогресс сихъярах дуккхача отраслеша луш бола пайда гуш ба. Социальни проблемаш къестаяра вай тIадерзара белгало я.

Чакхдаьннача, 1986 шера промышленность дегIаахара керттера хьокхамаш кхоачашдаьд. Шера планаш тIа производства дегIайоалаяра оттабаь хинна боарам хулилга Iалашдаьд. Сихxача темпашца дегIанхай яйга а химически а промышленность, машиностроени, металлообработка.

Дуккхача промышленни предприятеша дика хьокхамаш а доахаш тешаме болх бу. Из иштта хилара дуккха а факторaш я. Промышленни производства кулгалдеш йола дуккха кадраш къаенна, пайдана йоаца доал дара формаши методаши йита а йита, тIа-тIа майрагIа боал эргалонаш яра наькъа тIа. Хетаргахьа, из да керттера дар. Оамал а хинна дIаотташ латт долча хьалий объективно а самокритично а мах белга, планови заданеш кхоачашъяра берригa а низ тIаухийтилга, сага факторах эффективно пайда эцилга, проблемаш къбастаяра керда хьалха ца хинна наькъаш лохилга. Иштта цар деш дар хьаллоац къахьегама коллективаша. Укхаза дукха масалаш доаладе йиш я. Машиностроене а металлообработка а предприятешта юкъе 1986 шера яьржача социалистически яхье котало яьккхай «Промавтоматика» НПО коллективо. Из иштта хилайтара кIезига къахьийгадац цун директора Опришко Александр Алексеевича. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацех когг гIортолга а еш, коллективе дика морально - психологически климат хьаьй. Кердачоа, дикагIдолчоа тIехьа, массаза а из лохаш волча А. А. Опришкос оарцагIъяьккхай коллектив объединенена реконструкци а технически перевооружени а яра, керда технологи тешшаме юкъейоалаяра. Карарча пятилетке объединене шозза хIана хецац аьнна дукхагIа арахецаргъя керда приборaши автоматически системаши. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума, парте XXVII съезда решенеша дIа ма деххара болх вIаштIехьбаккха гIерташ тIагIертта къахьегача дуккхача кхыча кулгалхой а цIераш яха йиш я. Царна юкъе ба «Оргтехника» объединене директор А. А. Мкртичан, «Союзавтоматстром» опытно - экспериментальни завода директор М. М. Торчинов, медицински инструментий завода директор С. А. Казарян, кхыбараш.

ДегIаух боахамий къона кулгалхой. Иштта, 1986 шера май бетта тIехьаюсаш хиннача цементни заводе директоралла хьожавир (къайле йоацаш аргда аз цу гIулакха дукха уйла яь а шек долаш а дар тхо) парте Шалински райкома секретарь хинна Ю. Д. Усамов.

Нахаца болх бара цо Iоаьяча опыто, кердачох кхеташ, наьха хьашташ кхоачашдара теркам тIабахийта цо йоакхо еш хиларо, доши гIулакхи цаI хиларо лоацача хана шийх коллектива тешам болийта хайра цунна. Заводе тоаделар нравственно-психологически хьалаш, планаш хадданза кхоачашъе йолаелар.

Цхьабакъда, новкъостий, чIоагIа халахете а промышленни производства дуккхача участкашка иштта болх беш бола кулгалхой таац, аьнна мукIарал ца дича далац вай. Цудухьа соахка вай баьча балхах хьахиннар цхьаккха дича а кердача хьисапе болх вIаштIехьбаькхаб ала йиш йолаш дац. ХIара шийтталагIа йолча предприяте 1986 шера продукци маьхала яккхара планах лоархIаьяц, хIара ялхлагIа яр — къахьегама овсарле лакхъярах, тоаденна дац договорни декхараш кхоачашделга. Старопромысловски, Наурски, Ачхой-Мартановски, Урус - Мартановски, Советски районашка кIезигъеннай арахеца промышленни продукци. Ленински, Ачхой - Мартановски, Советски районашка лохъеннай къахьегама овсарле. Хала дIадоладеннад карара шу а.

Соахка даьр тоъам болаш ца хиннилга хьахьекхар укх шера хьалхарча квартале хьадаьр кIезигдаларо.

1987 шера I квартале производства боарам а къахьегама овсарле а лохъялар, дуккхача предприятеша планови заданеш кхоачаш ца яр бахьанаш дукхагIча даькъе объективни а доацаш, субъективни долга гучадоал тахкача. Царех керттера дар — кадрови балха тIа юха а гучадувла гIалаташ, тIеххьара хьахулачох дола жоп кулгалхошкара хьадехалга лохдалар.

Тахан республика промышленносте кулгалдеш болча наьха качественни боарам лоха ба. Царех 37,9 процент мара вац лакхера образовани йолаш, 23,6 процент бараш цхьаккха а тайпа лаьрххIа образовани йоацаш ба. Лакхера квалификаци йола специалисташ дIатIабахийтара халкъа боахама кхыча доакъошка болчул дукхагIа аьттув ба укхаза. Хьаэцаргъя вай, масала, «Грознефтеоргсинтез» объединени. Укхаза лакхера образовани йоаца 725 саг кулгалхой а специалисташ ба, цунца цхьана 194 инженер мугIарера болхлой ба, алхха соахка къона ши болхло мара вац предприяте стипенди а луш, вузашка деша хьожаваь. Объединене кулгалхоша, партийни комитето е еза йоахо яц специалистий говзал лакхъяра. Объединене а заводий а партком а дирекце а формально леладу кадраш хьахоржилга а уж балха тIа дIаннйсбелга а. Производственни толам балар а ца балар а наха де доагIар дарца е гIалаташ дувлийтарца дувзац укхаза, тIадиллар кхоачашдарах бола кадрай бехктокхам лохбу цу гIулакхо. Къаьстта из гучадаьлар экспорте яхьийта дика йоаца мехкдаьтта продукци укх шера январь бетта арахийцача. ХIанз де дезар ду объединенена кулгалдар чIоагIдара (генеральни директор В. З. Мельниченко, производства дешашта вола цун заместитель Е. Ф. Сляднев шоай гIулакхаш тIара дIабаьхаб). Объединене керда хьожабаьчар хьалхарча кулгалхоша даь гIалаташ ца хилийтара де дезар дергда, аьнна вай теша бокъо я, предприяте гIулакхаш довза а довзаш, бизза бехктокхам а болаш, хьалхара ког боаккхаше а де дезар дергда эргалонаш яра наькъа тIа тешаме уж бовларах.

Парте областной комитета цIенхаштта саготдеш хIама да машинаш еча эггара йоккхагIйолча предприяте — «Красный молот» заводе тахан доаллар. Хьалха хиннача обкома пленуме цун директора В. П. Бервинова яьча отчетага ла а дийгIа, критически замечанеш йир вай цунна. Эттача ситуаце самокритично а объективно а мах па а беш, хIанз йола положени тоаяра тIатеIIа де дезар а ца деш, заводской партийно - боахама актива трибуна тIара нов. Бервинова дувц завода енна план реальни а яц, из кхоачашйой тамаш а я, яхаш. Болх тоабара эсала влияни ю предприяте парткомо (Ю. В. Карцев).

Тахан вай цIенхаштта бехк баккха дезаш да плановни декхараш кхоачашдулургдолаш дац яхача кулгалхоштен партийни организацей секретараштен. Нагахьа санна план чIоагIъяь яле, деррига а де деза из кхоачашъяр вIаштIехьдаккхара. Цу тайпара таронаш я хIара предприяте.

Укх тIеххьарча шерашка дика болх бац «Трансмаш» (нн. Мятежников, Митин), «Пищемаш» (нн. Гайтаров, Исмаилов), электромеханически (нн. Юрков, Островский) заводий, когий гIирс хьабеча фабрика (нн. Атаев, Николаева); цхьайолча кхыча предприятей коллективаша. Укхаза доагIача тайпара чакхдаккхац производства реконструкции технически Iалашон яр. Цунца цхьана доаггIача тайпара дIаяьржаяц шин а кхаь а сменни балхага довлара г. Ленинграда дикагIйолча коллективий инициатива. ХIаьта из-м чIоаггIа эшаш а экономически лоархIаме а гIулакх ма дий. Цудухьа тахане а йоакхо еза дикагIйола, прогрессивни йола оборудовани шин а кхаь а сменни балхага яккхара, цо ма хулла дукхагIа пайда а луш.

Балха кердача режимага довлар городаца е керттерча даькъе ерригача городаца хила деза, цо транспорта сфере, торговлен дешарен вIаштIехьдоаккхача, деша даха ха йоацача берий учрежденей балха, гIулакхаш дара сфере дIачIоагIъенна ритм хувцар дIадех. Тахан цу тайпара декхар латт республикерча городий партийни советскии органашта хьалхашка, эггара хьалхарча даькъе КПСС Грозненски горкоман халкъа депутатий городской Совета исполкоман хьалхашка а латташ.

Эргалонаш яра лоархIаме дакъа а хинна дIаэттад арахецача продукце дикал овлангара денз тоаяр. Цхьабакъда, новкъа дале а, из тоаяра тIехьа лоаттабу къовсам боахама кулгалхойи специалистийи вахара бустам а хинна дIаэттабац. ДIадахача шера стандартизацеи метрологеи республикански центро стандартни йоаца продукци маьхалъяккхара итташ йола факташ гучаьхай. Халкъа тIахьожама органаша кхоачам болаш дикал йоаца хIамаш арахецарахи балхий дикал лоха хиларахи бехктокхаме эзав 200 совгIа должностни саг. Цу тайпарча изделей йоккха процент йIаьхача хана арахец Грозненски когий гIирс бечен Назрановски трикотажнии фабрикаша. Дукха рекламацеш хьаух швейни объединене продукцена а. ТIеххьарча хана юхаяьннай цу даькъе «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Красный молот», «Электроинструмент» заводий коллективаш. КIезигагIа хилац моттигерча промышленноста предприятеша хьаеча продукцена а рекламацеш.

ХьатIадоагIача шера денз пачхьалкхен приемкага яргья республика халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой дуккха а предприятеш. Цунга кийчо яр хIанзле а дIадоладе деза. боахама декхараш къестадеш, духхьал коллективашка организаторскии кхетам балареи болх чIоагIбеш.

Анализо хьахьокхачох, вай кадраша боахам лелабара керда методаш караерзаяр атта дIадодац, вIаши духьаленаш яр, лазар деш дола гIулакхаш, къаьначун рецедиваш нийслу. Из иштта хиларах дола гуччахьара масал да боахама расчет юкъейоалаяра, самоокупаемостагеи шоашшоашта финансировани ярген довлара балха хьал. Цига белгалдаьлар цхьабола боахама кулгалхой экономически даькъе дийша боацилга, шоай лоIамагIа болх бе ховш уж ца хилар. Керда система кIоаргга кхета а ца еш, цудухьа озалуш, ледара къестаду из дош дуккхача партийни комитеташа.

Вай дийцараш промышленни производстверча доакъой тайп-тайпарча предприятей боахама кулгалхой балха тIа долча цхьадолча дешаех, кхоачамбоацарех, къоаста ца яьча проблемех мара дацар. КIезига дац уж республика халкъа боахама кхыдолча доакъошка, къаьстта транспортеи бувзамеи. Уйла еш болх бац кадрашца Нохч-ГIалгIай территориальни автотранспортни объединене цхьайолча предприятешка. Из бахьан долаш цун объединене начальника Е. А. Надировна критика яр цкъа хинна Iийнадац, цхьабакъда дикалгахьа дола хувцамаш хIанз хиннадац.

Дукха ха йоаццаш КПСС обкома бюро хьежар наха телефонни бувзама кхыдолча тайпашцеи гIулакх дар тоадара хьакъехьарча Нохч - ГIалгIай бувзама управлене балхах долча дешага. Хоалуш да управлене кулгалхой (нн. Хант, Молчанов) шоаш даьчох кхоачам а баь, IаттIа Iийнилга. ХIаьта балха — нийслуш дола кхоачамбоацараш тишъеннача оборудоване, къаьнача техника, и. кх. дI. бехкагIа да ала гIерт уж. Шоаш бакъбара цар дувца къамаьлаш, предприятешка порядок еча, болхлоша служебни декхараш цIенхаштта кхоачашдеча, цар профессиональни говзал лакхъеча, наха гIулакх дар культурно вIаштIехьдоаккхача практически де дезаращца чIоагIдеш дац.

1986 шера гIишлошъяра производство дегIаяра темпаш лакхъеннай. 1985 шерапа нийсдича подрядни балхаш дар 7 процент дукхагIа хиннад. ГIишлон - монтажни балхаш алсамдалара из темп ше хиннача бесса юс карарча шера а. Дуккхача гIишлон организацей кулгалхой инициативни, энергични, майра дIахьалхашкахьа баха могаш а из де гIерташ а, толамаш даха ховш бола нах ба. Эргалонаш яра наькъа тIа кердача тайпара хьаеллаеннай «Грозтрубопроводстрой» треста кулгалхой, цун управляюще М. А.-М. Мугадаева творчески таронаш. БIарг кIалхара ялийтац цар гIишлонхошта къахьегамеи бытеи дика хьалаш хьадара йоакхо. Толаме къоастаю наха баха фусамаш хьаяра проблема. ГIишлонхой бераш деша даха ха йоацача берий учрежденещца Iалашдара дош кхы дувца ца дезаш дIадаьккхад.

Йоккха компетенци йолаши болх хьабехаши кулгалхой ба № 7 йолча треста ГМУС начальник В. М. Соломатин, «Чечингазстрой» треста управляющи Х. И. Экажев, ЧИУС СМУ-7 начальник З. М. Имаев, «Промвентиляция» СМУ Грозненски участка начальник М. М. Бабаев, кхыбараш.

Цунца цхьана гIишлон организацешка эргалонаш яр ледара лел. Цхьабола кулгалхой кердагIдар, дикагIдар хьинаре чакхдоаккхаш бац. Цудухьа тамаш яц 40 кхачалца гIишлони монтажни организацеш подрядни балхаш дарен къахьегама овсарле лакхъяреи декхарех лоархIа ца яр, талмастта юкъекхувл дикагIдола Iилматехнически прогрессана карагIдаьннараш.

Отрасле болх бу перспектива йоацаш, кIезига теркам тIабохийт шоай а смежни а монтажни организацей, гIишлон материалий промышленноста предприятей къахьегама база дегIайоалаяра. Къаьстта эсала лел болх селикатни гIишлон материалий, йоккхапанельни цIеношдара, цементни заводаш санна йола гIишлон организацешта эша объекташ хьалъечен царна реконструкци ечен. ХIанз а юххе кхаччалца дIадаьннадац гIишлошъяра гIулакх республике дIахо дегIадар уж предприятеш болх бе йолаялийтарах тийша долга кхета ца дар. Уж проблемаш къоастаяра кIезига инициативаш гойт НГIАССР Министрий Совета председатела заместитела К. С. Салтаханова.

Тахан, боахама расчет юкъейоалаяра хьалашка, капитальни гIишлош еча духхьал бригадни подряд вIаштIехьъяккхара проблема хинна ца Iеш, иштта хьалхарча плане отт шоай лоIаме йолча гIишлон - монтажни подразделеней, трестий, гIишлон управленей коллективни подряда. ДIаяхача пятилетке бригадни боахама расчета методагIа балхаш 2,5-зза дукхагIа хиннад. Бакъда, гIишлон производства юкъарча боараме цар дакъа 15 процент мара дац.

ГIишлон организацей лоархIамегIдола декхараш долаш дус гIишлошъяра дикал овлангара денз лакхъяр, паччахьалкхен отчетность телхаярца къовсам лоаттабелга чIоагIдар.

Цу хьалашка чIоаггIа сихха лакхлу гIишлон-монтажни подразделенешта компетентни, кердача тайпара уйла ю, шоай гIулакх довза нах керте оттабара бола партийни организацей, боахама кулгалхой бехктокхам.

ЦК январски Пленума юха а къаьстта белгалдаьккхар, эргалонаш яр — из хьалхарча даькъе социальни сфера дегIайоалаяр долга. Цу даькъе вай йоккхий таронаш йолга хьахьокхаш я ер факт: нах баха фусамаши соцкультбыта объекташи юкъейоалаяра, производственни йоаца инфраструктура дегIайоалаяра лаьрхIа дола рузкъа ши миллион боараме тIакхетара соахкара планаш кхоачашъяьяле а, пайда ца эцаш йисай цу гIулакха аьнна дIахьожаяь тоъал йоккхий капитальни вложенеш. Цу ханна республике вахара хьалаш тоадарга хьежаш 32 эзар совгIа дезал ба, деша даха ха йоацача берий учрежденешка очереде латт 21 эзар бер.

КПСС обкома вIаштIехьдаьннадац советскии боахамеи органаш къахьегамхой хьаштташкахьеи царна дезарашкахьеи тIаерзае. Социальни сфере цIенхаштта данза дисараш дале а, республика Министрий Совето, цун председатела М. А. Керимова, председатела заместителаша хьалхашка латта проблемаш къоастаяра, социальни сфера кхы а сихагIа дегIайоалаяра де дезаращара шоай а подведомственни йолча организацей кулгалхой а дог-уйла хувцаш, эргаяккхац. Цу даькъе дола вай тIехьадисар теркалдаь ца Iеш, вай кхетаде деза болх ца беш багIа нах общественни къахьегама юкъеозара программаца дувзаденна социальни дешаш ирдалар а хила тарлулга.

ЦIаккха ца хиннача бесса, карарча пятилетке доккхий декхараш латт вай республикана хьалхашка социальни сферера, материальни база чIоагIъеча. Из сихха дегIайоалаяра никъ лаьцаб вай, юха ца доалаш из чакхбаккха а хьожаргда. Нагахьа укх шера паччахьалкхен вложенеех 190 эзар квадратни метр наха чуIе фусамаш хьалъе лаьрхIа дале (из соахка хинначул 44 эзар квадратни метр дукхагIа), тIаккха цхьаккха шеко йоацаш из де деза. Иштта мара хила йиш яц социальни сфера дегIайоалаеча планови декхараш кхоачашдарга бода никъ лахар, уж декхараш эггара кIезигагIдараш санна а лоархIаш. Къаьстта цу принципиальни наькъагIа тIахьожам лоаттабе беза социальни дешашта йола парте директиваш кхоачашъяра вай партийни, общественни организацеша. Овлангара денз бокъонца чIоагIбе беза организаторски болхи тIадиллар мишта кхоачашдаьц тIахьожам бари КПСС обкома секретара Е. В. Тумсоева, гIишлон отдела заведующе И. И. Алмазова.

Юртбоахама производствана кулгалдеча эргалонаш яра доккхий организационно-экономически балхаш де деза ЦК январски Пленума установкашка хьежжа. Цо боккха бехктокхам тIабожабу республикерча партийни комитеташта, ерригача областной партийни организацена республика агропромышленни комплексе кадраш хьахержаш, дIанийсъеш, кхеяра гIулакха тIехьа, продукци дукхагIа яккхара. Вайнига кийч а яь, вахаре чакхйоаккхаш я интенсивни технологе, люцерна сортовой фуна, сомийн баьцадаарийн продукци кийчъяра, чакхъяккхара, маьхалъяккхара, хьайбай фермашта комплексни механизаци яра, мелиоровани лаьттаех дикагIа пайда нйбара чотагIа, иштта кхы дIахо ялат дукхагIа даькхара лаьрххIа йола программаш.

Белгалдаьр чакхдаккхарах хьахулаш дар дика да. ДIадахача шера юртбоахама валови продукци яккхара боарам 18 процент тIакхийттаб. Духхьашха рентабельни а хинна дIаэттад из. Дика доацача хаоттама хьалашка даьккхад 500 эзар тонн гаргга ялат, во хьийкъаяцар комсаш, сом, бахчевни кхыйолен культураш.

Цхьадола толамаш даьхад хьайбай боахаме а. Деттача доахана продуктивность лакхъеннай.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА КIОАРГДЕ, КАДРАШЦАРА БОЛХ ТОАБЕ

(ДIахододар.
Долалур 1-ча оагIо тIа).

Юртбоахама продукци чакхйоахача агропромышленни комплекса дакъа болх а кIезига-дукха тоабеннаб. Цун производства боарам шера ялх процент лакхбеннаб.

ТIа-тIа дикагIа тIаэцаш латт колхозашкеи совхозашкеи боахама расчети коллективни подряди.

Шоай гIулакха тIа бокъонца бола новатораш а болаш, юртбоахама производства эффективность лакхъяра тIагIертта наькъаш лехаши балха тIа лакха толамаш доахаш бола тахан цIераш яха йиш йола кулгалхой кIезига бац. Царна юкъе ва Ведески района Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатель н. Хусаинов, «Солнечный» яхача совхоза директор н. Дедаев, «Наурский» совхоза директор н. Петренко, кхыбараш. Дог гIоздоахаш да дукха ха йоацаш кулгалде оттабаьрашта цар опыт накъайоалаш хилар.

Грозненски района «60 лет Октября» яхача совхоза ши шу хьалха керте эттар В. Х. Такаев. Беха боахам бар цунга кхаьчар.

Сенгара дIаволавелар керда кулгалхо? Эггара хьалха коммунисташца, кадрови болхлошца дагаваларгара. Тайп-тайпарча дешаех лаьца дувца кабинете кIезингагIа чухьехар болхлой, хIаьта проблемаш, даьха толамаш, ца деш дисараш дикагIа гуш долча моттигашка дукхагIа хулар из.

Кердача директора эггара чIоагIагIа йоакхо еш дола гIулакх а хинна дIаэттар баьцадаараш кхедечеи хьайбай боахамийн болхлой коллективни подрядага бахар. Кердача технологех пайда ийбара, болхлошта эшаш дола къахьегама хьалаш хилийтара даьраш а деш дараш а кIезига дац. Дуккхача шерашка духхьашха рентабельни йолчарна юкъе а яха дIаэттай совхоз.

Цхьабакъда, халахете а, коллективашта кулгалде тешам беннарех дукхабараш тахан из бакъбеш бац. Цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи хIанз а тIехьа мела лел производствана интенсификаци елга. укх тIеххьарча хана экономике кIоаргген дикен хувцамаш дара хьайиллача аьттув болча таронех пайда ийбац. Дуккхача кулгалхоша къьнарча хьисапе болх бу, экстенсивни методашца лелабу боахам, банковски ссудай новкъосталца дIададхийтар юхаметтаувттаделга дIахо хьош да.

Во болх беш я Надтеречни района «Кругловский» яха совхоз. Цун директор Х. А. Кадыров боахама расчети коллективни подряди юкъейоалаяра керте оттанзар, лимитно - чекови формагIа тIахьожам лоаттабарга довлара болх а мела бу. ДукхагIа хулаш латт производства издержкаш, дегIаух продукцега дIадодаш дар. 1986 шера совхозо кхоачагъянзар комсаш, баьцадараш, люцерна фу, бахчеви культураш, дулх дохкара план. Госбанкера ссуда эцарах тIадиса декхар 1,2 миллион сомал дукхагIа да.

Иштта балха стиль я Грозненски района «Заря», «Ильинский» яхача совхозий директорий М. Х. Ахмадова, С. И.-М. Дараева, «Къулбаседа - Кавказски бройлерни» яхача птицефабрика директора В. Я. Налаева, кхы цхьаболча кулгалхой.

КПСС ЦК январски Пленуме дийцача бесса аграрни секторе гIулакхашта во Iаткъаш да кадрови кегар хилар. XI пятилетка шерашка Грозненски районе, масала, юкъера лаьрхIача совхозашкеи колхозашкеи кхозза хувцабелар кулгалхой, Малгобекски Шелковскойи районашка — шозза. Иштта кадраш хувцалга кхетаде мегаргдар, нагахьа санна, цул тIехьагIа гIулакхаш тоаденна хилча. Цхьабакъда. дукхагIйолча хана из хулаш дац.

Кхоачамбоацарий бахьанех цаI лерхI хьалхарча даькъе, агропромышленни комплекса кадрай балха тIа эргалонаш елга Iалаьмате мела лелар. Из хьахьокха йиш я даькъа штаба — республика агропромышленни комитета (председатель А. И. Воронкин) масалца.

ХIанз укх сахьате Госагропрома йоагIаш я кабинетни балха стиль. каьхаташцара болх. Цун службай балха тIа доагтIаш дола бувзамаш дац. КIезига моттигаш нийслац па йоагIаш йола распоряженеш телаш. Иштта йола стиль лелаю районни агропромышленни объединенеша, къаьстта Гудермески, Шалински, Сунженски, Надтеречни санна йолчар а кхычар а. Агропрома кхоачамбоацараш хьахилар из вIашагIйолла йола ма йингехьа.

КПСС обкома шоллагIча секретара Д. Г. Завгаева, агропрома хьалха хиннача председатела С. Н. Кожуховске, кадращца комитета комплектовани елга тIадилла хиннача цар, гIулакхаш тIа нах хьожабелга чакхдаьккхад вIашагIкхийттача министерствайн ведомствайн болхлой, хIаьта дукхагIйолча хана цар гIулакхийн политически хьакъехьара оагIонаш теркал ца еш а, духхьал хьавIашагIтохар санна. Цудухьа дукхагIйолча моттигашка кулгалде хьожабаь нах хилар кхоачамболлаш обрзовании опыти йоацаш, хIаьта цхьайолча хана юртбоахамаца цхьаккха гIулакх доацараш а болаш.

«СЕРДАЛО» 2-гIа оагIув

Мелиорированни латтаех пайда эцара йолча подотделе инженералла (агрономалла) хьожавир техника-механика специальность йола Д. Ш. Хаджимусаев. 1985 шерага кхаччалца юртбоахамца цхьаккха гIулакх доацача тайп-тайпарча предприятешка водитель волаш болх баьб цо, цхьан шерал тIех болх беш цхьаннахьа а сеца вац. 10 шера 10 организаци хийцай цо.

ВоккхагIволча юрисконсульта болх беш ва Iилман агроном, люцерна фуна йолча подотделе агроном волаш болх беш ва бухгалтера дешар дийшар. Председатела заместитель нов. У. М. Льянов цхьаккха дича воалалац кабинетни балха стила тIара, кIезига болх бу цо хозрасчети коллективни подряди боахамашта юкъейоалаяра. Шийга дIаенна балха участок Iалашъяц нов. А. Д. Кагерманова, эсала къестаду материально-технически Iалашо яра дешаш. Масала, дIадахача шера автопокрышкаш лохаш вай мехка массанахьа дIахьа бахийта хилар нах. ХIаьта уж цар складашка хиннай ши эзар совгIа. Цу тайпара дар цу служба балха тIа цкъа нийсденна Iийнадац.

Вай чIоагIа кхетаде дезаш да, новкъостий, агропром чIоагIъенна дIаотташ латташ хилар хIанз чакхдаьнналга. ХIанз из болх бе безаш я биззача низаца, юртбоахама массе а тайпа продукци кийчъяра массе а тайпа паччахьалкхен планаш, толамца кхоачаш а еш — из да юрташкарча беррига болхлой сийлен декхар.

Нов. Завгаевен КПСС обкома юртбоахамен кхачани промышленноста отделон дездезар да цу гIулакха хадданзен чIоагIен тIахьожам лоаттабелга.

КПСС обкома бюрос, райкомашеи горкомашеи партийни кулгалдечара цIендаь дIадаккха дезаш да юрта боахама администрировани елга, советски органашта метта болх белга.

Тахан де доагIаш хаттар де деза, цу даькъа кулгалдара йола волюнтаристски методаш дуккхача хана пIаяха хIана магац вайна? Бакъда, укхаза Iаткъ кIезига йоацача партийни кадраша боахамий, планови болхлой шоаш болча хана дика. Iомаяь йола методаш цар шоай балха тIа пайда эцара юкъехувдар. Цул совгIа, цох лаьца ма доагтIара дийцар КПСС XXVII съезде, планово-экономически механизм, вIаштIехьяьккха ца хиларо дIатIагIертаду вай цхьайолча хана доаддара практикана юкъарчал доацаш юкъегIертара.

Бакъда цу е вокх кулгалхочо леладераш бокъонца довза гIортачул, ленински дешаща аьлча, цун политически оамала никъ тохкачул цкъаза гаьнна аттагIен цхьалхалагIен да, аьнна хет сона, духхьал боахама диспетчировани елга, сомаш, тоннаш, гектараш, километраш лоархIилга.

Партийни балха тIа боахама методаш яхаш хилара бахьанех цаI да ма дарра аьлча РАПО, колхозийн совхозийн оперативни балха юкъелелхача наьха фактически бехктокхамзле хилар. Из — из бехктокхамзле — цкъа гучаьнна Iанзар республика юкъара проблемаш къестаеча. Иштта хилар хIама ца эшшаш 10 шера хIама хьа ца хулаш эзараш гектараш хула, лаьтта уллаш чакхдаьнна массанахьа а комсаш йогIилга.

Цу тIа тоха доагIа долче административно-лоIаме гIулакх, хIаьта нийсагIа аьлча кулгалдара стиль нравственни а халахетар ца доалаш яьнне а ца йисар, йоагIаш йола методаш цо оттаендаь: хьехараш делга, чIоагIа дувцаш критика елга, лоадам боацача хIамашта тIагIолла боахама болхлой кхестабелга. Цхьадолча даькъе из доагIа парте райкомий секретарашта нн. Т. Д. Албаковна, В. Т. Сагаевна, Б. К. Чагаевна, кхыбарашта.

Промышленнин юртбоахамеи производство дегIайоалаяра йоакхо а ещ, вай хадданза уйла еш хила декхарийла да болхлой столовешка вузаш а чам болаш а хIама дуаргдолаш, тикашеи ательешеи, поликлиникашеи больницашеи, берий бешамашеи яслешеи дика болх бергболаш, республике баха нах кхачани промышленнин товаращца Iалашбара, бытовойи торговии гIулакхий боарамаш а дикал а лакхъяра. Кхыча дешаща аьлча вай дерригаш а Iомадала деза вахаре долча гIулакхашка йоккха политика бIаргагуш хила. Вай из белгалдоакх хIана, аьлча бахача наха гIулакх дарца дувзаденна дуккха дешаш хьалха а санна партийни комитетий, советски органийн боахама кулгалхойн бIарг ца кхоачаш дусандаь. ДIахо а хьачутелаш я жилищно-коммунальни службай, бытовой гIулакх дара сфера, торговлен общественни кхачани балха раьза боацаш йола къахьегамхой дуккха заявленеш.

Проблемаш укхаза дикка кIезингагIа хургья, нагахьа санна шоай гIулакхага дилача уж дешаш леладе декхарийла бола новкъостий хьинарегIеи бехктокхамегIеи гIулакх деш хуле. нагахьа санна гIулакх шерра доаржаде, хIанзарча ханагIа ма доагтIара вIаштIехьдаккха ховргдола кадраш хьахаржара, дIа-са нийсъяреи кхетам балареи дешаш НГIАССР Министрий Совета председатела заместитела н. Иванова, министраша нн. Зыгаловас, Парагульгова, Арснукаева, респотребсоюза председатела н. Гуржиханова, НГIАССР Министрий Советерча общественни кхачан управлене начальника н. Торшхоева, кхычар кхы а предметнегIа леладой.

Тахан цхьаболча кулгалхоша товарооборотен бахача наха гIулакх дареи план кхоачаш ца яр доашх кхоачам хиллал ресурсаш ца хиларца. ХIаьта тIагIертта хьалахац кхы тIайола резерваш, во пайда эц складашкеи базашкеи долаш дола товараш дукхагIа дохкара таронех.

Товарооборота план йизза кхоачаш ца ярах воча даькхад республике ахча лелилла, укх шера цхьоалагIча квартала приходагIа йола кассови план кхоачашъяьяц, цо ший аргIана цхьаццайолча моттигашка юхаззад республика къахьегамхошта алапи дIалулга. Из вIалла ла йиш йоацар да!

ГIулакх дара сфера тIехьаюсилга дIаьхлуш хилар дукхача даькъе доашхаш да цу хьакъехьа парте обкома секретара нов. В. И. Дмитриенкойи яйгача промышленноста а халкъа эшача товарий а отдела заведующе нов. Л. К. Муратовайи оагIонгахьара тIахьожам ледара хиларца. КПСС обкома бюрос бехк баьб нов. Л. К. Муратована, отделагареи нов. В. И. Дмитриенкогареи хьадийхад тIахьожамцара шоай гIулакх хувцилга а тIанйца решенеш кхоачашьяр вIаштIехьдоаккхилга а, гIулакх дара сфера отраслей кулгалдеча кадрай шоашта тIадиллача гIулакха бехктокхам бокъонца лакхбелга Iалашдар.

Республика халкъа боахама хьалхашка укх шера чоалханеи доккхийн декхараш латт. Промышленноста даькъе боарамаш 3,9 процент, къахьегама овсарле 3,5 процент лакхъе еза. Мехкдаьттахоша къовсам лоаттабу доакххаш дола мехкдаьтта 5 миллион тонна боараме лоаттадара. Мехкдаьтта чакхдоахараш декхарийла ба бедал кIоаргагIа чакхъяккха.

ДIадахача шерарчул 50 миллион сом дукхагIа капитальни вложенеш караерзае езаш ба гIишлонхой. Республикански больница терапевтически корпус, гIишлон силикатни материалаш ю завод, пионерни республикански Дворец, мехкдаьтта института дешара корпус, кхыяраш болх бе йолаялийта лерхI.

Юрта боахама къахьегамхой 463 эзар тонн ялат чуэца, 156 эзар тонн баьцадараш, 70 эзар тонн сомаш паччахьалкхена дIабала, 4,6 процент дулх, 5,3 процент шура дукхагIа яккха декхарийла ба.

Дикка дукхагIа лакхлургья торговлен общественни кхачани рознични товарооборот, бахача наха 8 процент дукхагIа бытовой гIулакхаш дергда. УнахцIено лораелга, культура, просвещени лакхъяра, лакхерен юкъера специальнин образовани эргаякхара йоккха программа кхоачашъе езаш я.

Уж декхараш хала да, бакъда кхоачашдулургдолам-м да. Цар толам боаккхаргбар кадраш я. Цар балха мах бара хоадам беш йола критери я эргалонашца, социально - экономически дегIаухилга сихдарца цар доагIа гIулакх а уж кхоачашдеча бухсоцаш хьахулараш а. Анкетий хьакъехьа хьежа ца Iеш, цIаькха а хьажа доагIа ерригача кадрашка, къаьстта кулгалдеча гIулакхашка ярашка, анализ е а йоагIа: ерригаш йий-теш уж гIулакха бокъонца тешшаме ма йоаггIара, ерригаш йий-теш уж йизза йола новатораш, КПСС ЦК январски Пленумо кхоачашделга Iалашдар дIадийха ма дарра дола дикала хувцамаш хиланза даргдоацилга кIоаргга кхетадеш.

ЦIаккха ца хиннача тайпара тахан лоархIаме да низ бола, инициативни болхлой шоай ханнахьа белгалбар. уж хьаллацар. цар инициатива, хьинар, шоай лоIаме хулга лоархIам беш хила деза. Иштта бола нах ца хилча, цар шоаш кхо ца беш бола къахьегаш ца хилча республика халкъа боахам вайна дIахьалхашка боаккхалургбац.

Республика экономикана хьалхашка латтача кердача декхараша дIадех дуккхача профессей кадраш кийчъеча керда гIулакхаш делга. ДIадахача шера парте обкома бюро вай чIоагIйир 10 шера лаьрхIа йола болхлой кадраш кийчъяра программа. Из хIанззе а кхоачашъеш я. Профтехобразоване училищашка 2,5 эзар саг дукхагIа хьаийцав, республика халкъа боахама эша керда специальносташ кийчъе йолаяьй. Госуниверситете Iилман техникан перспективни лостамашка специалисташ кийчбу керда кафедраш хьаелла лаьрхIад: радиоэлектроника, микробиологи, микропроцессорни техника, кхыяраш.

Цунца цхьана вай духхьала дIаала деза специалисташ Iомабара, царна кхетам балара боарам республика социально - экономически дегIаккхувлилга сихдара декхарашка хьежжа боацилга.

Производство квалифицированни кадращца кхы тIа Iалашъяра йоакхо яр — из хIанзарча кулгалхочун лоархIамерча декхарех цаI. Тахан кердача кIийлен тIа хьалъе йоагIа квалификаци лакхъяра, специалисташ юха кийчбара система. ХIаьта укхаза къаьстта бехктокхам тIабуж министерствайн предприятейи кадрови службашта. Къаьстта ала доагIа специалистащца болх барах йолча системах. Ховш ма хиллара, цу дешах дола вай хьадехараши установкаши предприяте боараме хул. Цу гIулакха юстара юс республикански организацеш, цар юкъара технически, культурни боарам лакхбара партийни влияни яц. Парте обкома отделашта КПСС горкомашцеи райкомашцеи, министерствашцеи ведомствашцеи цхьана республикански масштабагIа тайп-тайпарча доакъой специалисташ каст-каста шоайла вIашагIбеттабалара Iалашо ергIйола система вIашагIйоллара уйла е еза.

Халкъа боахаме, социально - культурни сфере эшарашта цIенхашттагIа терко яра позицеш тIара хьежа веза тахан Iилман кадрашка а. Цар хIанзле теркам тIаззар республика производительни низ дегIакхувлара интернациональни, атеистически, патриотически луш бола кхетам эргабаккхара йолча цхьайолча проблемашта, лаьрххIа йола комплексни программаш вIашагIйохкара шоай низ вIашагIтохаш а ба. Из оаха могаду. Цхьабакъда, из процесс айе еза. Дуккхача Iилманхоша къьнарчун во анализ яц, таханарча кхоачамбоацарашта тешшаме критика ю, цхьабакъда вай болам сихагIа дIахьалхацка кхувлара, хьаIайна проблемаш эффективно къестаяра, социально - экономически даькъера меттахьара ца йоала явленеш юкъера дIаяхара де дезараш кIезига хьалха доах.

Эргалонаш яр — из массай дийнача кхолламах коггIортолга елга, из массе а оагIорахьара демократи, социалистически ше-шийна управлени яр дегIаккхувлилга, инициативана поощрени елга, гласность, критика, ше-шийна критика елга шерделга.

КПСС ЦК Пленумо хьалхарча аргIана теркам тIаззар производстве демократи дегIаккхувлара, цу тIехьа къахьегама коллективни балха ше-шийна управлени яра юкъиг дерригIа юкъейоалаяра. Укхаза къамаьл а доацаш боккхача лоархIаме хургда хIанз проект дерригхалкъага ювцийта араяьккха паччахьалкхен предприятех дола керда Закона тIанйцача.

Къаьстта теркам тIаоз кулгалхой харжарах долча дешо. Цо кулгалдеча кадрай авторитет лакхъю. Хержача кулгалхочун наха кулгалде моральни бокъо хургья, цун бокъонца ситуаци йовзаргья, ма хулла ший бенна тешам чIоагIбе хьожаргва.

Кулгалхой харжар бокъонца йола демократи хьахьокхара хьинаре форма санна а лоархIаш вай республике а кадращца болх бара практике юкъекхувла йолаьй. Грозне, Надтеречни, Веденски, иштта кхыча районашка предприятейи производственни участкайи кулгалхой хержаб, университета проректорий кандидаташ гуччахьа бийцаб, иштта яхы дIахо.

Цхьабакъда, кулгалхой харжара собранеш кийчъеча а чакхйоахача а кхоачамбоацараши ца дещ дисараши цар кулгалдеча кадращца болх беча кардача форма демократически характерах биззача боараме пайда эца таро лац.

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза отчетни собране председатель хувцаргва, аьнна арадаьннача хабара духьала щерра «кийчон» болх дIаболабир правлене, цун председатель Ю. Я. Зиборов керте а волаш цу гIулакха новкъарле е. лаьрхIа. Отчетни собране цхьан оагIорахьара лостам тIанйцар. Докладе а выступленешка а керттерча даькъе дувцар колхоза хьашташ «лорадарах», хIаьта самокритика яцар, эттача хьала объективно мах бишзар, практически къамаьл колхоза кулгалхоша, цун председатела леладер бакъахьа лархIара тIадерзадаь дар. Собране дакъа лоацаш хиннача КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагаевна нийса никъ лаца магаизар, цунна керда лостам бала гIертар из, хIаьта ший из карагI ца даьлча, ший сабар доацилга хьа а хьекха собранера дIавахар.

Парте обкома бюро хьежар къахьегама коллективашка кулгалхой отчетехи хоржамехи собранеш чакхйоахача кхоачамбоацараш хиларах долча дешага, гIалаташ гучадувлийта новкъостий бехктокхаме эзар.

ХIанз, вайна массанена керда бола из никъ дIаболабеш чIоагIа лоархIаме да гIалаташ ца дувлийтара, моттийта леладарца гIулакх па дохадара, кулгалхой хоржилга аргIанарча бюрократически ловзара тара ца дара чIоагIа терко елга. Партийни комитеташа, организацеша шоай лостам тела влияни е еза цу процессана, цхьабакъда, хьалхе йийца кандидатураш низагIа яакхъяха а ца гIерташ, хIаьта бокъонца демократически методашца, къахьегама коллективашца тешаме болх дIабахьарца.

КПСС ЦК январски Пленумо хьалхашка декхар оттадаьд вай хоржамий система кхы дIахо эргаяьккха тоаелга чакхдаккха, хоржамхоша хоржамашта хьалхарча а хоржамий а кампане кхы эффективнегIа, бокъонца дакъа лоацилга Iалашдара цун демократизм кIоаргъе аьнна. Цунца дувзаденна критически хьежа веза моттигерча Советий балхага. Цар хIанз а кхоачамболлаш хьинаре влияни яц социально - культурни сфера дегIакхувлара, иштта шоай компетенци йолча доазошка просвещене, унахцIено лорара, культура, торговле, общественни кхачан, кхачан промышленни дукха объекташ шоай ханнахьа эксплуатаце дIа ца ялах гIишлонхошкара, заказчикашкара цIенхаштта доагIар хьадехац. Дуккхача хана хьалъерашта юкъе яха объекташ республике дукха хиларца кхетаде деза из.

Халкъа депутатий Советаша мела пайда эц шоай подведомственни территореш социально - экономически дегIайоалаяра планаш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабеча практике шоаш дика хилар хьахьекхача формаех лоархIамеча балхаш тIа, объекташка депутатски посташи группаши вIашагIйохкар, къахьегамхошта дукхагIа дагадоахкача проблемех йола депутатски запросаш. Советий дуккхача массазарча комиссеша бизза низ тIабохийташ бац шоай болх. Халкъа эша товараш арахецилга лакхдара йоккхий таронаш я халкъа депутатий городской а районни а депутатий Советий, цар исполкомий, НГIАССР Лакхехьарча Совета. Цар а кIезига бехк бац уж товараш хьаделга соахка вайцига кIезигдалара.

Партийни органаша деррига а де деза моттигерча Советий авторитет, цар балха эффективность дIахо лакхъяра, депутатий - коммунистий, эггара хьалха кулгалхой хьинар айдара. ХIаьта вайцига кIезига масалаш дац парте горкомийи райкомийи горрайсоветий, исполкомий членаш шоаш боллаше а цар решенеш тIанйеча а кхоачашъеча а юкъе дакъа ца лоацаш. Иштта, парте Назрановски райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева исполкома хиннача кхойтта заседанех цхьаннена юкъе мара дакъа лаьца дац. Цу тайпара претензеш е йиш я Малгобекски горкома, Грозненскии Надтеречнии райкомий хьалхарча секретарашта а.

Хержача ерригача органий болх беррига къахьегамхошта бIаргагуш хилийта беза, эггара хьалха из харжархошта а гуш. ДIахо а гласность шеръе еза ерригача участкашка болх тоабара лоархIаме рычаг хиларах тарра, дерригача халкъа тIахьожама пайда балара средство санна лоархIаш.

Цу даькъе лоархIаме да тайп-тайпарча формаех, эггара хьалха кепайоазонах, радно, телевиденех пайда эцилга. Уж духхьал пропагандисташи агитаторашн хинна Iе йиш яц. бакъда, керттера дар — гIулакх вIаштIехьдоаккхараш. ХIаьта хIанззалца вай кепайоазоно, радиос, телевидене эргалонех боала пайда бувцаш юкъара хабараш мара дац, тайп-тайпарча рангех болча кулгалхоша шоаш доахача толамех лаьца самоотчеташ мара яц, нагтахьа тIагIолла халонехи динза дисарехи дувцаш.

Пресса декхар — майрагIа гласноста хьалах пайда эцар, эргалонаш еча дукхагIа нах юкъеозара демократизаци яр дегIаахар сихдара тIехьа низ кхо ца беш къовсам лоаттабеча эргалонаш ераш хьаллацар.

Вай дерригача юкъарча вахара демократизаци еча йоккха моттиг дIалоац профсоюзни комитеташа. Производства сфере самоуправлени дегIайоалаяра дукхха хIамаш де таро я цар. Эргалонаша керда перспективаш хьаелл царна, керда декхараш хьалхашка уттаду. Профсоюзий йоакхон гIулакх — из сага ший вахар да, цун гIозаленашцеи йоакхонашцеи цхьана. Къахьегама кхерамзле лораяра йоаггIаш йола йоакхо яц. Облсовпрофо, цун председатела Г. Г. Олейникова кхоачам боллаш хьадехац профсоюза отраслеви обкомашкара къахьегача наьха кхерамзлен а унахцIено а хьалаш вIаштIехьдоахилга, предприятей кулгалхой оагIонгахьара бокъонаш телхаеш леладеча дуккхача хIамашца къовсам лоаттабац.

Эргалоний кхел кабинеташка къестаеш яц, къахьегама коллективай практически гIулакхашка къестаеш я. Уж я — эргалоний юкъметтера ячейка, юххера а хьахулаш дар цар кердача тайпара къахьегам вIаштIехьбаккхарах тийша да. Уж декхараш кхоачащеча лоархIаме моттиг кхоач профсоюзни организацешка.

Цудухьа массанахьа а цар авторитети лоархIами лакхбе беза вай.

Дукха хувцамаш дац хIанзарчоа областной комсомольски организаце балха тIа (ВЛКСМ обкома хьалхара секретарь Л. А. Касаев). Хоадам боллаш хувца еза балха стили методаши. ГIулакхаца хилара метта укхаза хьалха а санна парадность лелаю, юкъара хабараш дувц. ХIаьта хоадам боллаш дийна комсомольски болх бац, хIана аьлча, укхаза тIагIолла мара яьяц эргалонаш.

Парте горкомаша, райкомаша, партийни организацеша ма мотта дегIакхувла еза комсомольски организацей инициативеи ший лоIаме хулген, комсомола тIадехка деза доккхий бехктокхаме декхараш, довза а довзаш кагирхой дIадехараш сихагIа кхоачашде деза, лоадам боаца доал де а гIерташ, эргалонаш еча процессе дакъа лаца гIерташ хиларах бола кагийча наьха безам бовргбоацар де деза.

Дерригача вай общественни вахаре, эргалонаш еча Советий, профсоюзий, комсомола а кхыча общественни организацей а лоархIам айбарах дувцаш, белгал ца даьккхача даргдац, партийни органашца цар балха координаци яра дешаш. Царна хьалхара де дезар дарах, лоадам боаца доал дарах е царех ца тешарах дац дувцаш дар, дувцар да цхьа барт болаш гIулакхаш дарах, вай планаш вIаши таргъь хила езилгах. Из ца хиларо кхоачаву вай балха дукхагIйола участкаш партийни комитетий, советски а профсоюзни а органий, халкъа тIахьожама органий теркама кIалара ювлаш хиларга. ТIахьожам боацаш цхьаккха а виса йиш яц яхаш парте дIадехарашца тарлуш дац из.

Цунца дувзаденна партийни, паччахьалкхен, общественни организацей балха тIа къаьстта моттиг дIалаца еза тIахьожама балхо. Из эргабаккхара КПСС XXVII съезда установкаш конкретизаци а еш кIоаргйир ЦК январски Пленумо. Белгалдаьккхадар дукха ха йоаццаш кадрови политике ледарлонаш ювлийтара цIенхашттарча бахьанех цаI тIахьожама органий лоархIам лаьгIбалар долга.

Партийни, паччахьалкхен а общественни а тIахьожама органий болх овлангара денз тоабара, дисциплина чIоагIъяра цар ю воздействи айяра, моллагIча тайпара яле а нарушенеши харц гIулакхаш леладелген цIендаь дIадаккхара, аппарата болх тIехдика хулга айдара практически гIулакхаш чакхдоахилга дIадийхар ЦК Пленумо.

КПСС ЦК январски Пленумо белгалдаьккхар социалистически законности социальни нийсхои чIоагI ца йой, мехка нравственни хьал цIенца дича обществана дIахо демократизаци е йиш йоацилга.

ТIеххьарча шерашка КПСС обкомо, парте горкомаша, райкомаша дукхагIа терко е йолаяьй правоохранительни органий кадрашта. Цига хоулуш дукхагIа хиннаб лаьрхIа дешар дийша нах, чIоагIъеннай партийни ядро. Кердаяьккхай чурча гIулакхий министерства кулгалду состав.

Бакъда, гаьна да вай воай правоохранительни органий болхлоша деррига шоаех тийша дар даьд е деш латт, аьнна алара.

Кадраш хьахаржара а хьалкхеяра а административни органаша беча балха тIа хIанз а йолаш я цIенхаштта гIалаташ дувлийта моттигаш. Аьлча кхоачам ба 1986 шера 30 прокурорско-следственни болхло, 600 совгIа милице болхло, цу даькъе 32— социалистически законность телхаяр бахьан долаш — дисциплинарни бехктокхаме озарах. Цунца дувзаденна вайна кхоачам болаш бац чурча гIулакхий министра заместитела В. П. Котова а цунна подведомственни йолча службаша а беча кадрови балха боарам. Вайна доккха зе а деш, тIехдукха дац-те МВД органашка болх бара кадраш хьахоржача дувлийташ дола гIалаташ? Цунца цхьана либеральни я кадрови гIалаташ дувлийтачарна духьала КПСС обкома административни органий отдела (В. Н. Яковлев, чурча гIулакхий министр Ю. Ю. Мищенко, полиотдела начальник А. М. Эштиев) лувца позици. Ши шу хьалха Ленински РОВД начальника гIулакха тIа вахийта могаваьвар В. Ф. Шаповаленко. Балха йоккхагIа объем йолча отдела керте оттаве мегаргвола саг санна вийцавар из. Бакъда, тIехьагIа из гуча ма даллара, шийга еннача участка болх лерттIа вIаштIехьбоаккхилга Iалашдинзар цо. Даь зуламаш, законности гражданий бокъонаши телхаяьлга къайлакхахьара факташ нийсъялийтай отделе, хIаьта соаха октябре наркоманаш лувцарах дола уголовни дело доадаьдар, цунца цхьана царгара хьаьхьа наркотикаш а йолаш. ХIаьта хьан жоп деннад из цу посте вахийта могаварах? Ший балха тIара из дIа ца ваьккхача довланзар тхо.

Шоай болхлоща беш бола кхетама болх чIоагIбарал, совгIа, МВД, прокуратура, юстице министерства, республика Лакхехьарча суда кулгалхоша дикка тоаде деза правоохранительни органашка балха боагIараш хьахаржар, тIагIертта, ма йоаггIара кийчъе еза кадраш, шоай болх цар тIаберзабе беза тIадиллача гIулакхах хIаране бехктокхам айбара, взглядашта, оценкашта, подходашта кердача тайпара уйла яра.

Керттера а эггара чоалханегIа а бола болх хIанзчул тIехьагIа бе безаш да вай. ХIаьта эшар да тIагIертта, гIан тIехьа гIа а боаккхаш, КПСС XXVII съездо, ЦК январски Пленумо хьийхача новкъа дIахо ахар, гIалаташ тоадар, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара керда способаши методаши лехар а кораяр а. Моттигашка беча цу балха керттера дозал тIадуж партийни комитеташта.

Пленумо хьалхадаьккхар эргалонаш ярга сихагIа низ болх парте горкомашеи райкомашеи хьинарегIа, кердача тайпара гIулакх кхоачашдеча, аьнна.

Чулоацам кIоаргагIа болаши тIагIерттагIен гIулакхаш кхоачашде йолаеннай парте Шалински райком (н. Айдинов), хьинарегIа дIадоах цо кадраш хьахаржари дIанийсъяри къьнача тайпара делга, кулгалду болх бара, майрра тешам лу къоначеи хьинар долчеи организаторашта. Парте райкомо советски органашца, предприятейи организацейи кулгалхошца цхьана хьинаре къестаю хьабе болх боацаш багIа нах общественни производствана юкъеозара проблемаш. Даьсса латтача цIеноштеи помещенештеи инвентаризаци яьй районе, производства хьашташ кхоачашдара уж дIаялар духьа. Эзар совгIа саг общественни къахьегама юкъеззав соахка, технически специальносташ караерзаяйтара Волгоградски тракторни заводе хьожаваьв 40-нел совгIа зIамсаги йоIи. Кадраш хувцалулга лаьгIденнад районе, хIаьта 40 процентал тIех кIезигъеннай прогулаш ярах йоаеш хинна балха ха. Юххьанцарча партийни организацешца хьаддагIа болх бе йолаеннай парте. Октябрьски райком (н. Шутин). Сихха къоастае еза социальни проблемаш къоастаяра хьинаре гIулакхаш чакхдоах КПСС Ножай-Юртовски райкомо (н. Бибулатов).

Цунца цхьана моттигашкара гIулакхаш тахкаро тешал ду парте цхьайолча горкомашеи райкомашеи доагтIача тайпара хьинаре шоай болх эргабоахаш ца хилара, хьалха хиннача багажаца дIахо а бах, къьнарча тайпара болх бу цар.

Балха стили методаши эргаяхара даькъе 1986 шера сентябре хиннача обкома бюро белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадоахача мело ю парте Малгобекски горкома (н. Албаков). Бакъда, выступленешка, указанешка а документаш тIа а дукхагIа дувца баьннаб укхаза эргалонаш ярах, дегIаахар сихдарах, сага факторах. Бакъда, баьча тохкамо хьа ма хьоккхара бюро, горкома секретараша а аппарата а къьнарча IаьдалагIа бу болх, районе хьаIайнача проблемайи цхьан метте латтара явленейи ирала боагтIа мах бац, шоаш дечоа самокритични мах бац, шоаш дечох доккхал ду, эсала хьадех кадрашкара. Биззача боараме пайда эцац эргалонаш яро хьайиллача партийни кулгалдара эффективность айеш йолча пайданеча таронех КПСС Грозненскии Гудермесскии горкомаша (нн. Куценко, Хадзарагов). Эргалонаш яра бокъонца йола мобилизующи центраш а хинна дIаэттаяц парте Ачхой-Мартановски, Веденски, Шелковской райкомаш (нн. Вазгиев, Самойлова, Борискин).

Шеко йоаццаш боккха ба кадрови болх дийнбечара бола юххьанцарча, цехови партийни организацей, партийни группай лоархIам. ХIанзарча хьалашка цар теркам эггара хьалха тIабахийта хила беза сага фактора лоархIам айбара. Мишта кхоачашду коммунистий лоархIам авангардни хулга? Мишта вIаштIехьбаккхаб хIаране къахьегам, овсарле мел лакха йолаш ба из, дикка чIоагIъяйий-теш дисциплина: малагIча тайпара шоайла вIаши дувзаденна да къахьегамах хьахулаш дари сага хьашташ кхоачашдара боарамн? Мишта вIаштIехьдоах балха тIарча новкъосташа, кулгалхошеи подчиненнешеи шоайла вIаши гIулакхаш леладелга? Уж а дуккха кхыдола а дешаш къестадарах тийша хургда къахьегама коллективашка, хIаьта юххера ерригача республике а гIулакхаш дIадахара хьал. Хьехар дарца а новкъосташкарча хьале доагIар хьадехарца а эргалонаш еча шоай моттиг белгалагIа хьакъоастаяра наха гIо де дезаш я юххьанцара парторганизацеш.

Совдар а ца дувцаш, ала йиш йолаш да, республика дуккхача парторганизацешкара позитивни хувцамаш дара, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа дIайолаенна кердадовлара процесс массанахьа а чакхйоалаш латт, аьнна. ГIулакхацара оамалаш, конкретность, хIаьта керттера, доагIар хьадехилга дукхагIа хиннад парторганизацей вахаре. ГIулакхацарча хьале, таханарча дIадехарашка хьежжа хилар укх шера январе «КПСС XXVII съезда решенешка хьежжа кулгалдара стиль, формаши методаши эргаяхара совхоза парткомои дирекцеи беча балхах» яха ден повестка а йолаш, «Верхненаурский» совхоза коммунисташа яь хинна хьайилла партийни собрани. Кулгалхойн партийни организацеи адресагIа критически замечанеш йир коммунисташа. ЦаI санна массава а тIехьа хилар совхоза директоран парткома секретари учетни карточка тIа а язъеш строги выговор яра. Иштта ира собранеш хьалхагIа хиннаяцар укхаза.

Республике кIезига бац болх кердача тайпара хьинаре дIаболабаь, эргалонаш еча масал луш бола парторганизацей секретараш. ЦIераш яха йиш я парткомийн объединене партбюрой секретарий «Оргтехника» н. Галича, «ГрозНИИ» н. Радченкой, бурув тохара балхий Октябрьски управлене н. Курикова, «Автоспецоборудование» завода ч. Голованова, «Серноводскийн» «Предгорныйн» совхозий нн. Татиевеи Хункерхановеи, дуккхача кхыбарий.

Цхьабакъда, ерригача партийни организацеша, хIаьта иштта партийни комитеташа, цар секретараша иштта инициатива йолаш бац болх.

Парте обкома организационно-партийни балха отдела, райкомий, горкомий болхлой тIагIолла чакхбувл юххьанцарча парторганизацей балха анализ еча хана,дукхагIа теркам тIаухийт тайп-тайпара даннеш, масалаш гулдара. ДоаггIача тайпара вIаштIехьдаьккхадац цар гIулакхацара оамалашка, политически хьинарга хьежжа юххьанцарча парторганизацей секретараш хьахоржилга.

КПСС ЦК январски Пленума решенеша вай декхарийла ду ерригача хоржаш йолча органий, къаьстта партийни ярий, лоархIам айбара хадданза йоакхо е. ХIаьта цу гIулакха эггара хьалха ма могга айбе безаш ба партийни комитетий пленумий, партийни собранейи хоржаш йолча органийн лоархIам.

Овлангара денз хувца безаш ба пленумашка, собранешка коммунисташа яь предложенеши критически замечанеши кхоачашъяра болх. Партийни комитете, цун аппарате вIаштIехьдаккха деза ира дешаш хийцца а бакъдар духхьала дIаоалаш а дувца йиш хургйола хьалаш, гласность шеръяра мел эшар де деза. Правило а хинна дIаоттаде деза критика яьчул тIехьагIа практически гIулакхаш делга. Айбе беза критически замечанеш кхоачашъярах бола бехктокхам, хадданза хоамаш де деза уж кхоачашъяра деш долчох. Правило а яь юкъедоаладича бакъахьа хургда бюрос парте обкома хIара пленуме цу дешах йола информаци телар. Цу тайпара порядок юкъейоала й и ч а нийса хургда массанахьа — КПСС горкомашкеи райкомашкеи, ерригача юххьанцарча партийни организацешка.

Коллективни кулгалдара органаш хиларах тарра партийни комитетий лоархIам айбар духьа тIанйеча решенешта проверка елга вIаштIехьдоаккхача, царех долча тайп-тайпарча дешаштеи предложенештеи разработка еча цар шоаш дакъа лоацаргдолаш хьинарегIа юкъекхувла беза цар членаш. ГIулакха из оагIув ах-астагIа лел парте дуккхача горкомашка а. Шийгара масал луш яц укхаза парте областной комитет а.

Цунца цхьана цIенхаштта эргабаккха безаш ба парте областной комитета санна, моттигерча партийни органий аппарата болх. ТIеххьарча хана кIезигъеннай моттигашкара обкомо официально хьаехаш йола информаци. Цхьабакъда, цхьайолча горкомашеи райкомашеи сагото а еш дувц, телефонаца хьаехаш йолча справкай боарам холуш айбенна хиларах. Нийса хургда аьнна хет, нагахьа санна партком миссена (В. И. Гулаев), обкома аппарата парторганизаце секретараца Г. И. Даценкоца цхьана цу плане аппарата коммунисташа беча балха анализ елга а цох йоагтIаш йола предложенеш цар лулга а вай тIадиллача.

ДоагтIаш да аьнна могаде йиш йолаш дац ше беча балхах КПСС обкома бюрос парте областной комитета членашта хоам беш ца хилар а. Шера шиннел кIезингагIа доацаш практика юкъедоаладе деза пленумашка шоллагIа дош а дувцаш, шоаш беча балхах бюроси секретариатон пленумашка информаци елга, обкома членашта хетарашкеи цар оценкашкеи, критически замечанешкеи предложенешкеи ладувгIилга.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа холуш хувцаеннай вайцига кадраш. Ахалел совгIа кердаьлнай парте горкомий, райкомий секретарий состав, 20 процент — партийни комитетий аппарат, доккхий хувцамаш хиннад кулгалдеча боахама кадрашта юкъе а. БIарчча хьайицача нийса даь хIама да из, хIаьта балха дуккхача участкашкара гIулакхаш тоадара гIо а даьд цо. Цхьабакъда, хIанз а моттигаш нийслуш я шоайгара дикача гIулакхаща масал гойта декхарийла болча кулгалхоша куц доаца гIулакхаш леладеш, партийни нормаши советски законаши телхадеш. Духхьал укх тIеххьарча шин шера тайп-тайпара нарушенеши гIалаташи, цу даькъе шийна пайда барца, къахьеганза йола доходаш ярца, къоалаш дарца дувзаденнараш а долаш, цар шоашкара дувлийтар бахьан долаш партийни бехктокхаме эзав 300 совгIа номенклатурни болхло. Шоай служебни хьалах пайда эца гIертар бахьан долаш бехктокхаме эзаб Сунженски района «Ассинский» совхоза директор В. Н. Догопов, Надтеречни района «Минеральный» совхоза директор Я. М. Музаев, Малгобекски района ПМК-4 начальник И. С. Килоев, ЧИУС производственно - технически комплектаце управлене начальник М. И. Хациев, кхыбараш.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА КІОАРГДЕ, КАДРАШЦАРА БОЛХ ТОАБЕ

(ДІахододар. Доалалур 1, 2-ча оагІош тІа).

Ла йиш йолаш дац цхьайолча моттигашка кулгалхоша яь нарушенеш къайлаккхахьа, законо яхар ца деш уж бехктокхама кІалхара баха гІерташ хилар. Из дар бахьан долаш доагІар хьадехаши компромисс йоацаши хила дезача метте лаца ца доагІаш дола эхь-эздел лувц.

Цхьаболча гІалатбаьннача кулгалхошца либерализм гучаяьлийт цкъаза парте Шелковской райкомо. Иштта, «Гребенской» совхоза директор хиннача н. Висарагова гІожа нарушенеш еш хиннай льттаех, къахьегама а финансови а ресурсаех пайда нийбеча. Бакъда, цо дувлийтача гІалатех а доацаш, парте райкомо из балхара дІавоаккх цамогаш ва аьнна.

Кхы а нийслуш я уголовно-бехктокхаме оза мегаргйола проступкаш яь коммунисташ партийни бехктокхама кІалхара боахаш хинна моттигаш. Иштта, Наурски района «Терский» овцесовхоза керттерча инженера А. И. Сафронова ший декхараш талмастта кхоачашдар бахьан долаш саг а вувш, хатар хинна моттиг нийсъелар. Наурски районни халкъа суда решенегІа шин шера чувалла ха техар цунна, приговор кхоачашдара ха тІехьа а йоаккхаш. ХІаьта райкомо КПСС Уставо дІадехар кхоачаш а ца деш, парте мугІарашка вут из.

Доллача хІамана гештдара иштта йола психологи дІакхоачийт лохерча звеношка, лазаро санна йохаю республика дуккхача къахьегама коллективай унахцІено. Масала, 1986 шера судашта юкъе дакъа лацара коллективаша оттаваь вар 190 гаргга общественни защитник. Малаш бар цар кІалхарбаха гІийртараш? Нах боабаьи вокхка хулигани вола 20 саг, социалистически рузкъа лочкъадаь 24 саг вар, вешта аьлча общественни защитникаш а ца оттабеш, обвинителаш бахийта хила беза зуламхой бар.

ГІулакх толхадаь болхлой кулгалдеча цхьан гІанда тІара вокх гІанда тІа хувшабара телхача практиках мукъаяьлнаяц цхьайола партийни комитеташ.

Надтеречни района «Кругловский» совхоза парткома секретара Т. Ю. Саламова КПСС саг хьаэцаш парте Устав толхадир. Райкома бюрос учетни карточка тІа а язъеш строги выговор йир цунна, хІаьта ши бутт баьнначул тІехьагІа кхыча совхоза профкома председателал могавир из.

Кхаь шера вІаштта, масала, Гудермесски райпо кулгалдеш хилар И. Д. Индербиев. Балха тІа цІенхаштта гІалаташ дир, кадраш харжара принципаш толхайир, коллективо хадданза кхоачашъяцар планаш, кооперативни рузкъа лораделга Іалашдацар. Уж а кхыдола а гІалаташ даьлга цкъа хайта ца Іеш дІахайтар цунга, бакъда цо выводаш янзар. Юххера а, 1986 шера август бетта респотребсоюза правлене решенегІа Индербиев болх бохабарах гІулакха тІара дІаваьккхар. ХІаьта, цхьа ха яьннача гІолла Гудермесски района коопторга директоралла оттавир из. Мишта кхетаде доагІа из?

ХІана хулаш да из? Из хул, кадрови балха эггара кхерамегІа долча лазаро — протекционизмо кІоарга овлаш хийцандаь, къахьегама коллективо хьехаргІа а доацаш землячества принципагІа, вовзара-везареи гаргалони гІулакхашца кадраш увттаендаь. Кхы цІаккха а хургйоацаш дІаяккха еза иштта йола практика. ХІаьта нагахьа санна цун рецедиваш гучайоале, партийни комитеташа эггара цІенхаштача тайпара дІаяха а еза.

Кулгалдеш йола кадраш кердаяхара процесс республике дІахо а гІоргья. Из йоагІаш йола процесс я. Цул совгІа болхло из е вож кулгалду пост лаца ховш хилара тахан керттера критери хургья цун эргалонашца дола гІулакх, уж кхоачашъяра реальни гІулакхаш, кхоачамбоацарашца машар хургбоацаш хилар, хадданза прогрессивни долчоа, хьалха латтачоа тІаккхувш хилар.

Шоана ховш ма хиллара, новкъостий, ЦК январски Пленумо аьннад кулгалдеча балха тІа дукхагІа партийни боаца нах а увттабанза барг бац. Из керда положени я. Дуккхача шерашка кадрови балха тІа вайцига хоадам беш йола принцип лоархІаш чІоагІъеш яр саг парте хилара принцип. Парте воаца саг, из мегаш вале а, цу е вокх кулгалдара балха тІа оттаве аларах цІенхаштта доаца гІулакх лерхІар.

ХІаьта В. И. Ленина ший хана ма яьхадий: «ХІанз а массанахьа гу вайна коммунисташ, парте боацараш кхоачам хиллал юкъеоза ца бухьаш е ца ховш, готтача гон чу хьерчаш хилара йола Советски Іаьдала хьалхарча юкъагІара тІехьале».

Коммунисташта юкъе хинна ца Іеш, парте боацарашта юкъе а, гІулакха тІа оттабара нах гуччахьа хьахарьжар демократизаце декхарашта, доал дара дуккха нах юкъеозара доагІаш хургда.

Иштта позицеш тІара хила деза кулгалдеча балха тІа дукхагІа кхалнах увттабара дош а. Укх тІеххьарча хана дукхагІа теркам тІабохийт цунна, шеко йоацаш цу тІехь цхьадола толамаш а да.

Бакъда цу тІехь хІанз а гаьна да йолаш йолча таронех бизза пайда эцар.

Кадрови дешаш кхоачашдеш, партийни комитеташ декхарийла я парте XXVII съездо дІа ма деххара, ленински указанешца дизза доагІаш массе а боарамашка партийни, паччахьалкхен, боахама органашка дерригa къамаши халкъаши хургдолаш, кулгалдеча кадрай составо Нохч-ГІалгІайчен къамий структура эггара йизагІа хьахьокхаргйолаш бола никъ дІабахьа.

Вайцига хІанз а цаІаш хинна Іац болхлой политически, гІулакхацарен моральнии оамалашка хьежа доацаш, къамах хиларга хьежа кадраш хьахоржаши балха тІа увттаеши моттигаш, цо дувцилге йоацаш хьалхьею национализм, донкха зе ду интернациональни доттагІала. Цох ма дарра дийцар вай дукха ха йоаццаш хиннача партийни актива собране.

КПСС ЦК январски Пленума решенеш ерригача партийни организацешта, ерригача партийни комитеташта йола гІулакхий шерра, денале программа я. Дукха гІулакхаш латт вайна хьалхашка, лерргІа а лорзагІа ца доалаш а къоастае езаш дукха чоалханен лоархІамен проблемаш я. Вай массане а хьинаре дакъа лаца деза балха юкъе, кІаьд ца луш кхоачашъе а кІоаргъе а еза эргалонаш, тІехьашка даргдоацаш чакхъяха еза уж.

Эргалонаша дІадех кердача низаца, талант йолча нахаца кадрови корпус хьалйиза, лоархІаш бола вожакаш царех хьахилара новкъостал де йиш хулийта кадрашца беча балха хІанзара система хьаелга. Иштта йола система хІанзе а хьаеш я парте областной комитете. Цун цхьайолча положеней хьакъехьа дагавала безам бар са таханарча пленума юкъе дакъа лоацаращца. Вайх хьан яьй уйла хьалха хиннача школьни комсомольски организацей секретарий, факультетски бюрой секретарий, комсомола дешара заведеней комитетий члений вахара никъ мишта хьахулаш ба аьнна. ХІаьта уж ма бий кхелетача ханнахьа а организаторий говзал хьахинна, общественни балха цхьайола навык каракхьача кагирхой.

ХІанзе а де доладаьд кадрай йолаш йолча резервацара болх тоабара гІулакхаш. Из болх планови кІийлен тІа беш а перспективана лаьрхІа а ба. Резерве дІаязбаьраш дифференцированни Іомабеш ба, партийни комитеташка цар аттестаци, стажировка ю.

КІоаргга еш йола эргалонаш идеологически балха массе сферашкей лостамашкен кхача еза. Идеологически болх — из партийни комитетий, пропагандан агитацен отделий гІулакх да яхача уйлан тІара довла деза юххера а. Цунна юкъе дакъа лаца деза ерригача партийни активо, берригача коммунисташа. Бакъда цо дІадаккхац йоккха говзал йолча, хано дІадехар дизза довзача, кийчъеннача кадращца идеологически участкаш чІоагІъе езаш хилара декхар. Царех бизза пайда эцац.

Идеологически кадрашта хьехаро керда гІулакхаш дІадех. Из хиланза даргдоацаш хилара тешал ду партийни болхлошта къахьегача коллективашта юкъе идейно-политически кхетама, болх вІаштІехьбакхха ца ховш хилара дуккхача факташа. Ер да шоана тешавеш дола масал. 1986 шера, октябрь бетта КПСС Гудермесски горкома бюрос ладийгІар коммунистийн парте боацарийн политически образованена кулгалдара хьакъехьа «Дружба» яхача совхоза парткома балхах йолча отчетага. Кхоачамболлаш, ха дІаяхар. Бакъда моттиге хьежача хьагучадаьлар парте горкома бюро соцам кхоачашбара меттел, совхозе дІакхаьча а из ца хилар. ХІаьта парткома секретара нов. Гандаева бизза кхийра цун чулоацам бицбала. Бухсоццаш, бюрос решени ялехьа санна тахханалца шоаш ма хиллара дисар политически дешар вІаштІехьдоаккхача дола кхоачамбоацараш.

Цу тайпара парте горкомо тІахьожам ца лоаттабаро, болхлошта шоай решенеш практически кхоачашъелга вІаштІехьдаккха ца харо хІама бе-башха ца хетара уйланга, гІулакхаш ма дарра долчул тІехдаьнна дика дувца гІертарга вуг. «Восточный» яхача совхоза парткома секретара нов. Хизриева КПСС обкома болхлошца къамаьл деш гІадвуга сурт оттадир: дина тоабаш яц, кагирхоша маІан долаш салоІ, договоргІа балха ухаш тІерабувлац. ХІаьта ма дарра аьлча молла, имама гІонча, юрта хьинаре болх беш ва, духхьал формально мара вІаштІехьбаьккхабац атеистически кхетам. Совхозни клубе низттъа мара хьалохадаланзар антирелигиозни тематикагІа дола стенд. ХІаьта миштаб цун лостам? Укхаза еррига материалаш хетаяь я Ватикана, США-и Англен дина лостамашта. Цхьа мугІ а бац исламах, юртарча дина хьалах лаьца.

Цу тайпара бола кхетам балара болх вахарах, эргалонаш яра актуальни декхарех хьада хилара факташ кІезига йоацаш йоалае йиш я районе гІолла. Из дувцилге йоацаш парте горкомо, эггара хьалхарча аргІана цун секретара Г. И. Межиевас идеологически болх ледара вІаштІехьбаккхарах хьахиннар да.

Хьадда дикагІа тоабе безаш ба нахаца беш бола индивидуальни болх. Вай идеологически кадраш декхарийла я из идеологически пропагандистски балха дуккхача наха йолча формашта тІатесса цхьа хІама а йоацаш, къахьегама коллективе приоритет яла еза политически, кхетама воздействие способ хилар дизза кхетаде. Халахете а, из хІанзарчоа ишта дац. Цхьавола кулгалхо раьза-м хул трибуна тІара къамаьл де, хІаьта коллективе ваха везача, юхь духьала а этта нахаца къамаьл де дезача — иштта хилац гІулакх. Цудухьа дий теш кулгалхой юкъарчал доаццаш къахьегамхошца вІашагІкхетара долча наха дезаденнача цаІ долча политденах цхьайолча моттигашка кхы тІадола лекционни ди хьахулаш хилар?

КПСС ЦК январски Пленумо дІадехарашка хьежжа вайна кхоачам хила йиш яц идеологически кадрашцара болх иштта латташ хиларах. Из бахьан долаш цІенхаштта хьадеха доагІа КПСС обкома секретарагара З. А. Яндиевайгара, пропагандан агитацеи, Іилмаи дешара заведенейи отделашкара. Цар дукхагІча даькъе болх бу парте райкомехи горкомехи, царна карайолча организацеех хьада, во бовз нах а моттигерча гІулакхий хьал а. Цудухьа царна хала да идеологически балха хьакъехьара парте райкомий секретарий, пропагандан агитацеи отделий заведующей гІулакха тІа саг хьожавара рекомендацеш яла. Къаьстта уж балхаш вайцига эггара дукхагІа йІаьхха хана дус дІатІавахийта саг воацаш. Нов. Яндиевас ший балха тІа зІамигача дешашта дукхагІа ха йоае ягІац, дукхагІа хьаржа еза керттера, стратегически линеш.

Керда, традиционни йоаца формаши методаши дІаех литературан искусствaн деятелашца беча балхо а. Творчески союзашен культура учрежденешен хІапз а чакхдаллалца къоастабаьбац республика хІанзарча вахаре шоай бола лоархІами моттиги, къаьнача уйлашцен кхетамашцен бах, соцадаьдац юхь йоаца даьссадар. Цар партийни организацеша машар боаца къовсам лоаттабе беза политически принцип ца хиларца, цхьайола творчески организацеш юаш йолча групповщинаца.

Нийса гІулакх дир коллективо творчески доаца хьал оттадаьча керттерча режиссера н. Гуревича оагІонгахьара критика бахьан тІакхувш хилара факташ принципиальни йийцача эрсий драмтеатра партбюрос. Духхьал дІадахача шера театрера дІавахав 10 актер. Партбюрос культура министерствагара дийхар тарлуш воаца керттера режиссер гІулакха тІара мукъавалийтар. Из мукъавалийтав (бакъда ший лоІамагІа). Хатта безам ба, нагахьа санна цу деша хьакъехьа партбюро чІоагІа хинна едаре, тІаккха, Гуревич хІанзалца театра керте латтаргвар, труппа йоха а еш? аьнна.

Шоана ховш ма хиллара, ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъелга вІаштІехьдаккхарца дувзаденна эггара хьалхарча аргІана долча гІулакхех йола решени тІанийцай КПСС ЦК Политбюрос. Цунца дувзаденна эргалонаш кІоаргъяра, кадрашцара болх тоабара хьакъехьара декхараш дувца дезаш да партийни комитетий пленумашка, ерригача юххьанцарча партийни организацей собранешка. Пленумашкеи собранешкеи бокъонца, критически анализ еза партийни комитетийни организацейи балха, кадрови балха лоаттама, къоастаде деза хьадда дола декхараши дІахо уж эргадаьха тоадара дола практически гІулакхаши. ЛоархІаме да, КПСС ЦК январски Пленум ше а санна, уж ира, принципиально, гІулакхаца чакхдалар.

Иоакхо йинза яргъяц, пленумашкеи собранешкеи, сов тІех а ца доаккхаш, гІулакхаш ма дарра, эргалонаш еча хьадда хьахулараш дувцара. КарагІдаьннар тІехдаьккха дувцийта, иштта кІеззига дІахьалхашка довлар, дикача опыта зІамига дар а белгала ца доаккхаш дитийта мегаргдац.

Организаторски болх бе беза шерра пропагандистски агитационно-массовни болх а беш, Сийлахь-боккхача Октября 70 шу дизара ма доагІара накъдадахара тІехьарча социалистически яхьа темпаш лакх а еш. КПСС ЦК-ас советски халкъага даьча Кхайкарала жоп луш лоацца хана экономике дика хІама карагІдоалийта, перспективана чІоагІа кІийленаш хьаелга Іалашде деза.

Таханарча пленумага кийчлуш, оаха КПСС обкома членашкара дийхар кадрови балха вайцига йолча практикаш шоашта хетар алар, из эргаьккха тоаяра хьакъехьара шоай предложенеш юкъейоалаяр. Ала деза царех дуккханеша, практически массане а, гІулакхий хьала цІенхаштта шоаш йоакхо еш хилар хьааьлар. кІезига доаца кердадар, теркалде доагІар хьалхадаьккхар. Масала, Грозненски мехкдаьтта института ректора Ю. Л. Расторгуева материальни производства сфере Іилма потенциалах кхы а биззагІа пайда эцара ГНИ кІийлен тІа специалисташ юхакийчбара практика эргаьккха тоаяра гІулакхаш дарах йола предложени йоалайир. ГрозНИИ директора С. Н. Хаджиева кадраш хьахаржара, Іомаяреи дІа-са нийсъяреи система хьаяра хьакъехьара предложенеш йоалайир. Производственни швейни объединене основовщицас В. Н. Чирковас юкъарчал доаццаш къахьегача коллективе эргалонаш ярах шийна хетар дийцар. ГІулакхацара хьехараш дир Старогрозненски УБР бурувдеттачо А. И. Буракова, гІишлошъерий бригадира Ш. Хаджиева, Наурски района «Плодопитомнический» совхоза директора В. Ф. Зверьковас, ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода слесара Т. Д. Халгуева, дуккхача кхычар. Шоана хетараши хьехараши укх хьалхашка енача доклада тІа да. Из чакхйоаккхаш парте областной комитета бюро цІерагІа са безам бар эргалонийи кадрови политикаи проблемаш хьинарен гІулакхацен ювца, традиционни отчеташ тІарен самоотчеташ тІарен довла, критически замечанеш е, шоай предложенеш юкъейоалае аьнна пленуме дакъа лоацарашка кхайка. Цо йиш хулийтаргья вайга кхы а хьаддагІйола решенеш е, эргалонаш еча йола воай моттиг нийсагІа къоастае.

ЛоархІаме а бехктокхаме а да КПСС ЦК январски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш. Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце сийлен гІулакх да уж кхоачашдар, цу кІийлен тІа дІахо а республика социально-экономически дегІаухилга сихлар, КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъяр.

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Дувцача дешах йола пренеш хьайийллар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос.** Цо аьлар:

— Социально-экономически политика чакхйоаккхача парте керттера ког гІортолга ю коллективай кулгалхоех, аьнна белгалдаьккхад КПСС ЦК январски Пленумо. Тахан дуккхазза а айбеннаб дикача хІанзарча кулгалхочун мах, цхьабакъда уж шоаш-м кІеаигбеннаб. Цун цхьа бахьан — юкъерча звеной специалистий балха сий лакхдеча гІалаташ дувлийтара доал дара лакхерча эшелона кадращ хьахаржара резерв укхазара хьайоагІаш хилар.

ТІеххьарча хана кулгалду кадраш хьахаржара, тІадилла гІулакх кхоачашдарах царгара жоп дехара цІенхаштта гІалаташ дувлийтад горкомо, обкома отделашеи цхьаболча секретарашеи.

Ца боагІаш кулгалде хьожабаь болх бохабаь е шоай сий доадаь ба нн. Семеняк, Мусаев, Мельниченко, Сарычев, Бердукаев, дуккха а кхыбараш. Торговле, транспорте дуккхача хана деиз йоккхача торгий, предприятей директораш алхха цхьан къамах бола нах увттабаьб. Цу отраслей балхага хьожаш ва обкома секретарь н. Дмитриенко. ТІеххьарча ханналца кадраех дола дош ше къоастадеш из цаІ вар, бехке бараш кІалхара бовла из волча ухар.

Дукха ха я городерча болхлоша «Птицепрома» торговле хьаухийта коа тІара оалхазараш дикагІа хилийтар деха, цун кІал кІийле а я. Цох дувцаш дуккхаза а хиннад тхо КПСС Шалински райкоме — н. Айдинов, республика Совмине — н. Иванов, КПСС обкоме — н. Завгаев волча, цхьабакъда гІулакх тоалуш дац.

Цунца дувзаденна ала безам ба, Совмина председатела М. А. Керимова, цун заместителаша де дезар дац йола проблемаш къоастаяра. Просвещене а здравоохранене а города материальни база эсала а доал ца деш а я. Йоккха капитальни вложенеш эш керда объекташ хьалъяра, ремонтни балхий боарам айбара. Городе, центр ца йийцача, во да наькъаш, тротуараш, сквераш, памятникаш, цхьайола бытовой помещенеш. ХІанз а эсала болх беш я горисполкома УКХ. ТІехьадаха йиш йоаца дешаш къоастадара новкъостал деш яц Минжилкомхоз (нов. Арснукаев).

Доклада тІа нийса белгал ма даххара, городе дола дуккха а кхоачамбоацараш хьадоагІа кадраш хьахаржара, балха тІа уж дІанийсъяра, царна кхетам балара КПСС горкомо а райкомаша а беча балха тІа долча кхоачамбоацарашкара. Январски Пленумо белгалдаьккхад районни а городской а партийни звенос цу балха къаьстта йоакхо е езилга. Обкома бюро член хиларах тарра, цу хьакъехьа къаьстта бехктокхам тІабуж сона.

— Шоаш дечун критически анализ е ховш, кердадар довзаш а лакха бехктокхам бола а кердача хьисапе йола а кадраш хьахулаш йоагІа районе, — аьлар КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара **Г. Г. Махаре.** — Района гІулакхашта дика пайда боал цох. Белгало йолаш да тахан, къахьегамхой инициатива хилар, хьалха баьча бесса болх бе безам бола кулгалхой мукъабовлийтар. «Братский» совхоза МТФ бригада членаша шоай бригадирах Д. Чермоевах тешац, алар санна дола хІама.

ХІара болхло декхарийла ва шийна еннача бокъонех бизза пайда эца, иштта шийна тІачІоагІъьча балха участках персональни жоп дала а. Вай ца оалаш, ца дувцаш моттиг яц советски, боахамий органашта метта болх бе гІертар, дублировани яр харцахьа гІулакх хилар? Цхьаболча кулгалхой психологе а сакхетам чу а геттара чІоагІденна хІама да из, из бахьан долаш хІанзалца хувцаденна дукха хІама хиннадац. Из дІадаьккхадац парте обкоме а.

Цхьа масал доаладергда вай. РАПО совета председатела И. А. Индербиева приказ а теха, болх бохабар бахьан долаш мукъавалийтар «Братский» совхоза керттера зоотехник Х. М. Абдулвахабов. Цул тІехьагІа КПСС обкома юртбоахама отделе сихха кхайк: «Абдулвахабов балха юхаметтаоттаварах дола приказ а дахьаш хьавола». Комментареш, оалаш ма хиллара, эшаш яц. Облсовпрофа юридически службас из бакъахьа дІаваьккха хиларах тІадам а оттабеш, гІулакх чакхдаьлар, цхьабакъда, цу тайпара хІама дича безам хургбац дош къоастаде а инициатива хила а.

Кулгалхой харжара практиках ала безам ба са. Цох лаьца прессо тоъал дукха язду, цхьабакъда, дувцар дукхагІча даькъе толаме чакхдаьннача хоржамех да. Укхаза нийслуча халонех, аьттув ца баларах дола хоамаш дикка кІезигагІа да.

Обкома бюрос тІанийцача соцамо ший ханнахьа партийни организацей теркам тІаззар кердача гІулакхацара отношенеш тІагІолла хила йиш ца хилара. Хьагучох, из дош къоастадара кхы а дІахо дахача бакъахьа хургда аьнна хет. Обкома оргпартбалха отделе вІаштІехьдаьккхача бакъахьа дар кулгалхой харжара Іоаяь опыт Іомаелга. Цо таро яла мегар профсоюзни кулгалхой хоржаш тха «Кругловский» совхозе хиннар мо хІама ца хилийта. Болх бохабарах дукха ха йоаццаш гІулакха тІара дІаваьккха керттера агроном харжа гІерташ хиннаб цун гаргара, тайпах бола нах.

Цу гІулакхо кхы цІаькхазза а уйла яйтар тхога эргалонаш еча а вай общества демократизаци еча а хьалашка партийни организацей бехктокхам а лоархІам а айлуш хиларах.

Эргалонаш еча толам балар, аьлар «Грознефть» производственни объединене генеральни директора **Р. М. Хачатурова**, эргалонаш йинза яргІоацилга вай кадраша кхета а даь уж сихха хувцаяларца дувзаденна да. эггара хьалха коллективай лидераш хила тешам беннараш а хувцалуш. Объединене кІезига бац уйла еш, хьинар а инициатива а йола, коллектив шоашта тІехьаяккха ховш бола кулгалхой. Цунца цхьана, хала хете а, кулгалдечарна юкъе кІезига бац инициатива йоаца, технически тІехьабиса нах.

Массехк шера тха СМУ коллективана керте лаьтттав нов. Вишин. Дукха дувца хоза къамаьли шийна тІачІоагІъьча участка балхах луш доаца жопи — иштта я цу кулгалхочун лоацца характеристика. Массаза тІехьаюсаш яр СМУ. Кулгалхо хийцар оаха. Тахан СМУ коллектив белггала дикагІа болх беш я, тІа-тІа лакхлу цун темпаш.

Кадрови политика къоастаяра, 5 эзар совгІа саг чувоагІача инженерно - технически отряда хьинар айдара дукха болх бе беваш я объединене партийни организаци, администраци, цун ерригa а предприятеш.

Производства эффективность лакхъяр духьа чакхдаьннача ах шера дукха болх баьб къахьегама ресурсаех дикагІа пайда ацара. ХІара звенон, структурни подразделене коллективаша шоаш ювцар кадраш балха тІа дІанийсъяра дикагІйола варианташ. ХІаьта царна бакъахьа хетар оаха теркал а дора.

Коллективо дийнача кхолламах ког гІортолга ца еш, хадданза цунца гІулакхацара бувзам боацаш хила йиш яц хІанзара кулгалхо. Амма из кхоачашде ха юсий? МорхІ бизза корреспонденцеш, гІулакх дале а деце а массайолча инстанцешка дІавехаш, слеташка, заседанешка, совещанешка дакъа лацанза даргдоацаш хиларо коллективацарча бувзамах воаккх.

Тахан кулгалхо волча нах шоашта дезар деха, латкъа иха а ца Іеш, болх тоабарах предложенеш яла а боагІа. ХІаьта йиллача хана нах тІаэца кулгалхо хьа ца веча, бокъо а йолаш эгІазъух уж. Нах тІаэца оттадаьча дийнахьа, дукхагІболчар из оршотден делкъал тІехье я, кулгалхочунга кхайкаргбоацаш чІоагІа порядок оттае еза.

Советски наьха къахьегама, быта, салаІара дика хьалаш хьадарах йола уйла белгтала моттиг дІалоацаш чакхйоал январски Пленума решенешка. Цу хьакъехьа объединене белгтала болх бу, цхьабакъда, жилищни проблема ира а йолаш юс. ХІанз оаха лаьца никъ — тхоай низашца дукхагІа гІишлош хьалъелга. Оаха хьалъячарех дуккха а фусамаш кхыча ведомствашта дІаяла езаш хул тхо, сона хетаргахьа, из нийса дац.

Кердача тайпара къахьега ца ловрашта боагІаш бола партийни принципиальни бехктокхам бе безилгах дийцар «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника Л. Захаева.

Тха мехотряд, аьлар цо, 1983 шера дена подрядах болх беш я. Барт болаш я коллектив, цаІ шоллагІчох кхет цун багара дош доаллаше а. ХІаьта даьха толамаш а во дац.

Укх шера совхоза 18 бригадои звеноси хозрасчет дІайолаяь баьча балхага дІадодачун лимит а йолаш. Коллективай болх вІаштІехьбоаккхаш йола советаш хержай.

Масса а балха доакъошка баьча балхага дІадодачоа тІахьожам лоаттабергбола чекови форма вІашагІъеллай, цо таро хулийт дІадодачун кхом бе. ДІадоладаьраш дика да, эшаш да. Цхьабакъда, сона хетаргахьа, нийса дац боахамен экономически балха, планироване формаши методаши тоаяра дешаш духхьал административни персонало ше къестадар. ХІаьта практико хьагойт, дукхагІболча болхлоша дика кхетадац къахьегамен экономически стимулироване ахчан фонд мишта вІаштІехьйоал, из мича йода, малагІа бокъонаш я къахьегама коллективай, малагІча бехктокхаме оз боахама доал ца дераш.

Тха совхозера латтташ хала дале а, хьаьна да. Цхьабакъда, тха болх бехкалу севообороташ нийса ца лелаяро, хиш ца дехкаро, латташта капитальни планировка яра лаьрххІа техника ца хилара бахьанаш духьала а увтташ. Массехк шу да кхашка гидранташа болх ца бу, хиш дехкара система ремонт е езаш я. Тхона тоъац минеральни удобренеш, баьцовгІаш лораяра эшаш йола химически средстваш, пайдане дола керда хьажкІий фу.

Оаха дуккхаза а уж дешаш увттадаьд парте областной комитета, республика Министрий Совета хьалхашка, цхьабакъда, гІулакх тоалуш дац. Обкома член се хиларах тарра, аз хаттар ду парте обкома юртбоахама отделага, Госагропромага, НГІАССР мелиорацен хин боахамеи министерстваға: маца къоастадергда уж дешаш? КПСС обкома шоллагІча секретарагара Д. Г. Завгаевгара аз дех уж къоастадара тІахьожам лоаттабелга.

Оаха тхоай партийни собране чІоаггІа бехке эзаб тахапарча дено дІадехачун, хабарех мутІахьа а болаш, къаьнача хьисапе болх беш бола коммунисташ.

Сон мехотрядера са новкъостийн 400 гектара тІа хьажкІаш дІае езаш да. Лоаццачен дикачен хана хьажкІаш дІаера де мел дезар дергда оаха. Боккха ба оаха лаьца никъ: хий ца дехкача лаьттай хІара гектара тІара 100 центнер ялат чуэца.

Балха формаш дІахо а тоаяра; кадрашцарча балха керда наькъаш увттадара хетадир ший къамаьл КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара **Н. И. Айдинова.**

Районе чІоагІ а енна дІаэттай къахьегама коллективай гуччахьарча собранешка, моллагІча ранге уж бале а, кулгалхой харжара порядок. Нийса хиннад цар, цу юкъе КПСС райкома болхлой а болаш, коллективашта хьалхашка отчеташ яра гІулакх, собеседованеш, аттестацеш елга. ЦІенхаштта кхоачамбоацараш дІадийцад дукхача кулгалхошка.

Цхьабакъда, аьлар къамаьл даьчо, парте райкома вІаштІехьдаьннадац первични парторганизацей болх эргабаккха, кадраш шо-шоай моттигашка дІаоттае. Къаьстта, уж хьалха санна дукха хувцалуча юрта боахаме.

ШерагІа баржаш латт кулгалхой харжара болх. Цу гІулакха хьалхарча итогаша уйла яйт. Хетаргахьа, из болх, къаьстта вай республике, хила беза лакхера кулгалдеши партийни комитеташа цІенхаштта тІахьожам лоаттабеши. Цхьабакъда, ала безам ба, массехк кандидатура конкурсе оттаеча хана лакхехьарча органашца хьалха санна уж кадраш номенклатурни хьисапе къестае ца езилга. Районе дикагІа йовз шоай кадраш, цар къахьегамен политическии квалификаци. ХІаьта кІезигавІа гІалаташ хургдолаш тІахьожам чІоагІбе беза, районни звеногара болх дІабехалга лакхде деза.

Республике эргалонаш яра боаккхаш бола толам дуккхача даькъе бувзабенна ба партийни органаша шоаш деча хувцамашца. Укх тІехьарча хана кІезиг-дукха тоаеннай КПСС обкома балха стиль, методаш. Цунца цхьана, нов. Айдинова белгалдаьккхар обкома аппарато хувцамаш дара болх хІанз а мела дІахьолга. Цхьабола болхлой эсала кхет партийни балха спецификах. Дуккхабарий болх дукхагІча даькъе тІахьожама функцешта тІабербаь ба. ДІаулайнча дагадоха хала да обкома болхлой группа гІулакх къоастаден хьалхашка этта декхараш кхоачашдара новкъостал деи маца енай.

Тха райкоме эггара мелагІа латта гІулакх да, иштта КПСС обкоме а хила мег из — тІанйца соцамаш кхоачашделга вІаштІехьдаккхар. Аз бокъонца хьаллоац доклада тІа белгалдаь, тІанйца соцамаш кхоачашдара бола тІахьожами хьадехари вай геттара чІоагІде дезилгах йола положени, массаза санна, болх толхабаьчул тІехьагІа етта а ца етташ, взыскапеш а ца телаш.

Дукха ха яц идеологически болх тоабара, цун хувцамаш даран из чІоагІбаран конкретни наькъаш къоастадаь областной партийни организаце актива собрани хинна. Уж кхоачашдара къаьстта балхаш даьд, цхьабакъда атеистически кхетама гІулакх хьанйцача из тоадара укхаза хувцамаш хиннадац. Хьалха санна, кІоаг а баьккха обороне дагІа вай. Кхерам болаш да, массаза санна юха а вай из проблема ювца доладург хилар. Из хургдоацаш, КПСС обкома пропагандан агитацеи отделон цун секретара нов. Яндиеваси дикка тоабе беза цу хьакъехьара болх.

Республикера производительни низаш дегІадоаладара планаш вахара юкъе яхьара Нохч - ГІалгІай гІишлой управлене коллективана эггара хьалхара шу дар дІадахар, — аьлар пленума трибуна тІара ЧИУС начальника **Э. Э. Исмаилова.** — ЦІаьхха лакхъелар балха объемаш. Хьалъе дІайолайир керда йоккха объекташ: Гудермесски биохимически комбинат, «Красный молот» завода аргунски филиал, кхыяраш.

Тха вІаштІехьдаьлар 70 миллион сома болх бе, цул хьалхарча шерарчул из 15 процент лакхбе. ХІаьта кадраш балхара дІаухилга кІезигдаьд, дикка лаьгІденнад зехьа балха ха йоаелга, гІишлош дикагІа хьалъелга тоаденнад.

Кхоачашъяра кхераме йоллаше а оаха лаьрхІар 1987 шера плана объем 92 миллион сом оттае, тахан эшараш та тІехьаюсаш йола база йоллаше а, соахкарчул 31 процент из объем лакх а еш. Тха коллективаша болх барга хьежжа дІагІоргда из гІулакх.

Партийни комитета, управлене кулгалхошта хов кадрови балха юкъе тха дукха кхоачамбоацараш долга. Нагахьа санна хьалха профессиональни компетенце хьакъехьа кулгалхочун мах беш хиннабале, хІанз из тоъаш дац. Лакхара моральни оагІонаш йолаш, нахаца болх бе ховш хилар да хІанзарча кулгалхочунгара дІадеха керттердар. 1986 шера подразделеней кулгалхой къахьегамен политически оагІонаш теркам тІабохийташ тахка а техка, тхо тийшар, цхьабараштa эргалонаш яра хьалашка болх бе ца могилгах. Уж санна барашцара къаста дезаш хилар, масала, ДСК, СМУ-9, ПМК-245. Тхо тешаш да цу организацешкара гІулакхаш тоалургхиларах.

Цхьабакъда, гІишлоний организацей толамера болх дукхача бахьанашца бувзабенна ба. Тха халонаш шозза лакхлу планирующи органаша, заказчикаша, проектировщикаша болх во барах.

Чакхъяьннай 1987 шера хьалхара квартал, хІаьта НГІАССР Министрий Совета объектай хоадам бола план яц тхога, хьаяхкийтаяц ЧИУС подразделеней планаш. Из бахьан долаш эца йиш яц дефицитни гІишлон материалаш, тІехьадувл болхлошта алапи телилга, гІишлон объекташкара электроэнерги дІайоах, иштта кхыдараш.

Пленуме дакъа лаьцараша чІоагІа терко еш ладийгІар Урус - Мартановски района «Горец» яхача совхоза доаркай **М. С. Умхаджаевай** къамаьлага. Шурий-товарни ферме аз болх бу 19 шу да, аьлар цо. Дуккхача шерашка дика лоархІаш яр из ферма. Шерагара шерага кхоачашйора плана заданеш. Тхо долча опыт Іомае ухар. Дуккха а цІи хеза хьайбаш леладераш — доаркаш, скотникаш, Іаьсий леладераш, специалисташ хьалкхийнаб тхацига.

Цхьабакъда, ха дІайода, хьалхашка увтт керда чоалхане декхараш. ХІаьта цигга гучадаьлар уж кхоачашдара тхо кийча ца хилар. Январь бетта тха партийни группо 1986 шера балха итоташ йир. Духхьала аргда аз, цар дог гІоздаккхансар тха: план 477 тонн йолча 444 тонн мара шура яккхансар оаха.

Са ала йиш яц наха шоай декхараш вогІа кхоачашду аьнна. Царех дуккхабарашта шоай професси еза, хІаьта шоай вахар цунна дІа а лу. Къаьстта белгалбаха лов дика къахьегаш бола доаркаш Домбаева Роза, Хатуева Зарган, скотникаш Шабиханова, Янаркаева, Іаьсий леладер Цалцаева. Дика кадраш йолаш я, цхьабакъда, эшаш дола къахьегама хьалаш дац.

Болх эсала бу зооветспециалисташа. Ферма тоаяра гІулакхаш белгалду цар, хІаьта уж къахата тІа дус. Цхьаккха а оазц бехктокхаме.

ХІанз совхоза парткоми кулгалхойн болабеннаб балха моттигашкара хьалаш тоаде. Цхьабакъда, леррІа дІахьоц из болх. Наьха хьалтаро тоаяра, ферме гаьнаш йогІара, гонахьара Іалам лорадара, кхыдола дешаш къестадац.

Ала безам ба керттерча проблемах а — тешшаме йола доакъара база вІашагІйолларах. Доакъар ца хуле вай мел ду къамаьлаш, декхараш пайда боацаш дусаргда. Іанна доакъар хилча — наьха дегаш гІоздоал. Доакъар ца хилча дог лаз, мишта сатох-теш мискача доахана, аьле хеталу.

Къаьмаьл чакхдоалаш са ала безам ба оаха, хьайбаш леладераша, кхетаду тхогара фу эш. Цхьабакъда, тхо а дагадахка деза кулгалхошта, тха къахьегамо пайда лургболаш, из зехьа бовргбоацаш.

Ше къамаьл деш «Оргтехника» объединене парткома секретара **А. В. Галича** аьлар, арахецача продукце дикала дешашта объединене чІоагІа йоакхо еш хилар. Болхлойи специалисташи из арахеца гІерт дунен боарамга хьежжа хургйолаш.

Госприемка юкъейоалаеча хана вІаштІехьдаьлар парторганизацеи администрацеи оагІонгахьара цІенхашттара кхоачамбоацараш нийсденнилга гучадаккха. Кхетадеш дар кадрашца дукхагІа болх бе безилга. Духхьал цигара дІадоладе деза эргалонаш елга. Халахете а, цхьабараша лаьрхІар хьежа. къайлагІа багІа. Цар хьашт дац оатхалий, заготовкай дикалца. Каст-каста моттигаш нийслу дукхагІа продукци арахеца а гІерташ, яь брак цар теркал ца еш, сборочни цехашка дІаяхийта из «чакхъяккхаб гІерташ.

Массехказа парткоме беседа хинначул тІехьагІа а хьахиннар дика ца хилча, тхо къаста дийзар механически цеха начальникацара, цу цеха воккхагІволча шин мастерацара. 1986 шера керттерча резервера ши кулгалхо хьожавир шин цехе, хІаьта иштта хержар № 7 йолча цеха начальник а. Цхьабакъда, цхьаболча къонача кулгалхой цу сахьате низ кхачанзар эшачен нийсачен боарамагІа болх дІаболабе, гІалаташ дувлийтар. Завода болх телха болабелар, из Іеткъар продукце дикала.

Лоацца дувца безам ба са партийни балха чоалханерча гІулакхехи проблемехи. Вай хоржамий органаш мамогга дикагІа хилийта а гІерташ, оаха дукха терко ю болхлой цу юкъеозара. Из нийса да. Цхьабакъда, цехашка, отделашка бригадни формагІа къахьегам вІаштІехьбаккхар юкъедоаладарца дувзаденна практически хала хул собранеш, парткома заседанеш кийчъеча, дозорней рейдаш еча, иштта кхы дІахо йолча мероприятешта болхлой юкъеоза. Шоай балха моттига тІерабоалалац болхлой. Цхьа хІама хувца деза-кх укхаза.

Дукха ха я партномий секретарий балха ханах дола дош къоастаде деза. Укх тІеххьарча хана дукха дувц балха стилен методийн эргалонех лаьца, хІаьта цул совгІа, цхьайола совещанеши заседанеши сайрийна, шоаттаденошка ергйолаш гІулакх лаьд, цхьаккха хувцаденна хІама дац. ХІаьта алар эхь деций цхьайолча хана парткома секретара цехашка хила, нахаца къамаьл де йиш хилац, аьлча. Оратора лерхІачох де дезар да лакхе латтача органаша кхайка тІабехаргбоацаш кІира хоадамболлаш дола ши-кхо ди оттаделга.

ГІулакха новкъарле ю заорганизованностьо. Укх кІирагІа Старопромысловски районе «секретарий дийнахьа» тхона хьаеннай апреле болх бара йола программа. Цу тІа 18 пунктах пхийтта оттаяь КПСС обкома, горкома, райкома планагІа йола мероприятеш чакхъяхара. Юкъарчал доаццаш коллективе мича хана болх бергба оаха!

Духхьал балха дІаоттабара духьа, каст-каста юрта совета исполкомий председателий гІулакхашта нах хьежабелга цхьайолча районашка практика а хинна дІаэтта гІулакх дІадаккха деза, — аьлар НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **Х. Х. Бокова.** Юртий Советий исполкомий кадрашцара гІулакх иштта леладарах нийслу каст-каста уж хувцалулга. Духхьал укх тІеххьарча шин шера 30 процент бараш хувцабеннаб уж.

Кхы дикагІа гІулакх дац горрайисполкомий председателашцара дар а. Городской районнии Советий исполкомашка укх тІеххьарча пхе шера хувцавеннав 27 председатель. ХІаьта Грозненски, Ножай-Юртовски, Надтеречни, Шалински исполкомашка уж шозза хувцабеннаб. Из санна йола практика дІахо яха йиш йолаш яц.

Кхыметтел иштта йолча фоне а кадрови кегар юрта боахаме эгІавеча кхоачавеш ба. Иштта хІама а хинна дІаэттад, керда саг райкома хьалхарча секретара гІулакха тІа ма венгехьа цаІ-ах шера — шин шера хувц совхозий дукха директораш,

(Инстедоалар 4-ча оагІо тІа).

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА КIОАРГДЕ, КАДРАШЦАРА БОЛХ ТОАБЕ

(Инстедоалар. Доалалуг 1—3-ча оагIош тIа).

колхозий председателаш, хIаьта цар шоай аргIагIа хувц шоай карара бараш.

Вайцигара дIайоалаш яц балха тIара телха кулгалхо «кулгалдара» долча цхьан креслера вокхазахьа хьежавара практика. Оратора масал доаладу, В. Аслаханова массехк боахам бохабаьчул тIехьагIа, тахан республика Госагропрома подотдела из керте латташ хиларах.

— ХIаьта малав из практика юкъейоалаяьр, — дIахо дувц Х. Х. Бокова, — малав цунца оагIув бар? Хаттараш къаьна да, практика ше санна. Царна дола жоп стандартни да, демократични да аьнна хеташ дале: «Вай дерригаш а парте обкома бюро членаш». Хеталуш да оттадаь хаттар принципиальни да а хIаьта денна жоп самокритични да а аьнна. ТIайоагIача пленумага е активага кхаччалца цу тIехьа меллу «хин пела чу баьнна мух». ХIаьта ца йоагIаш йола практика дIахо йодаш я, кхы дIахо а гIоргья вайцига хIаране хоадамболлаш йола бокъонаш хиларга хьежжа бокъонца долча гIулакха тIехьа персональни бехктокхаме увзаш хилалца йолча хана, администраторски амбицена метта эхь хеташ из хилалца йолча хана.

Цхьаболча наьха протекционизмана, землячествона, гаргалон тIехьарча гIулакхашта, кхыйолча зенерча мотивашта кегар чубеллача кхетадеш а хеташ а да из лаьрххIа деш да аьнна, «IаьржагIарча хи чура чкъара лацар» духьа. ХIанз мукъагIа ха хьатIаэттай хоадамболлаш а принципиально а уж дешаш къоастаде дезаш, тIайоагIача пленуме обкома членашта хьажарах хьахиннар дIадовзийтар, укх пленума кийчо еча хана а из де дезаш хинна дале а.

Эргалонаш яро тIагIертта дIадех социально - экономически дешаш къоастадеча республика Лакхехьарча Совета лоархIам айбелга, кхы а бехктокхамегIа шоай гIулакхаш депутаташа чакхдоахилга. ГIулакх сенах латт аьлча, царех дукххабараш Лакхехьарча Совета массазарча комиссей председателаш а членаш а боллашехьа цар шоай моллагIдола гIулакх е ца боагIаш тIабилла мухь лоархI цунах.

Лакхехьарча Совета Президиумо обкома бюрога информаци лургья партийни, паччахьалкхен, боахамий органий бехктокхамеча болхлоша беча депутатски балхах лаьца, царна юкъе ба шоай депутатски декхараш вIалла харжархошта хьалхашка кхоачаш ца деш шераш доахаш бараш а комиссей балха тIа дакъа ца лоацаш бараш а. Цар лоархI депутатски цIи — из шоай гIулакха хьатIатеха йола хIама, сийдола привилеги, хIаьта из бокхха а чIоагIа бе беза а болх лархIац цар Советен хоржамий округен.

«Грозненский» совхоза къахьегамхоша, аьлар цу боахама МТФ бригадира **М. А. Айгумова**, дег тIара чIоагIа къоабаьлаь тIайицар балха тIа вай вахаре чIоагIа лоархIаме оагIонаш йийца КПСС ЦК январски (1987 щ.) Пленума решенеш. Пленуме дийца цхьадола кхоачамбоацараш долаш да тхо долча а. Тха кулгалхой директоргара звеньевойга кхаччалца бараша, бIарчча хьанийцача партийни организаци эргаалар чIоагIа мела лел. Деш долчул дукхагIа дувц эргалонех. Цох дар ховргда даьхача толамашка хьежача. 1986 шера юртбоахама продукце керттера тайпай культураш чуяра планаш кхоачашъянзар. Продукцега дIадодар дукха да. Совхоза зе хилар 380 эзар сома маьха. ТIаккха малагIча эргалонех дувца йиш я? Хьайбаш леладераштa доаггIаш дола хьалаш Iалащдаьдац совхоза фермашка. Наггахьа мара хьайбаш леладераш болча хилац совхоза директор А. Батукаеви профкома председатель У. Магомадови, кIезига терко ю цар бытовой цIеной, цIеча уголокий хьалий, каст-каста цIи ца йоагаеш, шийла хул уж.

1986—1987 шерашка доакъара база тоаяра йола мероприятеш кийчъяьй совхоза парткоме. Цхьабакъда, уж кхоачашъяьяц. Цудухьа доахан керттерча даькъе ча дехкаш кхаба дезаш хул, хьалха дIаяхача хана из доакъар лоархIаш дацар. Цудухьа 1987 шера хьалхарча квартале паччахьалкхенга шура йохкара планах лоархIа ца деш дисад тхо.

1987 шера юртбоахама продукци яккхара даькъе совхоза коллективана хьалхашка латтараш доккхий декхараш да. Оаха даккха деза 1450 тонн дулх, 6180 тонн шура, 15500 тонн ялат, кхыйола продукци. Цу гIулакхага хьежжа администраце, партийни организаце цIенхаштта терко е езаш да массе а тайпа йолча професех йола кадраш кийчъяран болх беш ярий говзал лакхъяран. Ла мегаргдолаш гIулакх дац тхо долчара 120 доярках духхьал 38 мара хьайбай боахаме I-чен II-чен класса ца хилар.

Дика лелац тхо долча коллективни подряди боахама расчети юкъейоалаяра гIулакхаш. Совхозе хIанз а тIехьа даьдац производстве дIадахийта паччахьалкхен кепиг хIаране лоархIалга. Халахете а хозрасчета даькъе из тайпа дола хьал да аз кулгалдеча тха бригаде а. КПСС обкома членалла кандидат хиларах тарра, деррига низаш оарцагIдоахаргда аз дикагIча оагIорахьа гIулакхаш тоадара.

ЦК январски Пленумо, аьлар Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатела **А. А. Хусаинова**, общественни вахара демократизаци яра, къахьегамхой творчески инициатива дIахо дегIаккхувлара хоадамболлаш дола наькъаш кийчдир. Демократизм, белгалдаьккхар Пленуме, духхьал лозунг дац, цун маIан эргалонаш елга да. Къахьегама коллективашта бокъо еннай кулгалхой харжа, гIулакхаш тоадара хьинаре дакъа лаца.

ЦхьайтталагIча пятилетка шераща нийсдича 1986 шу тха колхозо дикагIа чакхдаьккхар. Юртбоахаме продукци яккхареи из паччахьалкхенга йохкареи планаш тIеххоачашйир. Укх шера хьалхарча квартале дулхи шуреи паччахьалкхенга йохкара план а тIеххоачашьяьй. Iа дIаьхденна дале а юкъара хьайбаш дикача хьала тIа да, кхоачамболлаш массе а тайпа доакъар да. БIаьстан юкъерча кхашкарча балхашта во кийчбеннабац колхоза механизатораш. Укх шера оаха тIагIертта дIадоладаьд бригадни подряд, боахама расчет, чекови система боахаме юкъейоалаелга. Чакхйоаккхаш латт учет лелаяра журнально-ордерни системага довлилга. Из атта гIулакх дац. Кердадар пайдане хилар тIагIертта дIакхетабе а дашха а дезаш хул духхьал колхозхошта меттел, хIаьта кхыметтел увправленчески аппаратан специалисташтен.

Цхьабакъда, боахама кулгалхо со хиларах тарра сона гуш да юртбоахама продукци яккхара долча гIулакха тIа хIанз а тIехьа тха дукха кхоачамбоацараш хилар. ХIанз а тIехьа дукха да цунга дIадодар. ХIанз а тешаваьвац хIара колхозхо, юкъара рузкъа лорадеш кхом бар, цунах дикагIа пайда нийбар мел боккха лоархIам болаш да.

Са иразхилар Херсонски областе вай республикерча партийно - боахама делегацеца ваха хила. Тхо хилар промышленни юртбоахамен предприятешка. Духхьал дIаавьлча, йоккха тамаш ялла дола хIама бIаргадайра сона цига. Хьурмат а деш, кхом а беш доалде, ерригача ресурсех хьаькъалца пайда нийбе хов цига.

Тха колхозо кIезига гIулакх даьдац къаьстта укх тIеххьарча шерашка экономика айяра, тхоай юртий социально - культурни вахар айдара. ХIаьта, нагахьа санна, нийсдича херсонцашта карагIдаьнначуьнца, тIаккха ала дезаш да: тха кхы дукха а болх бе беза.

Пленуме къамаьл деш, НГIАССР Министрий Совета председатела **М. А. Керимова** белгалдаьккхар:

— Вай балха анализ яро, КПСС XXVII съезда, КПСС ЦК январски (1987 шу). Пленума решенеша дIадехарашка хьежжа цун критически мах баро хьаькох, экономически социальнии дегIаахара овлангара, денз эргалонаш ечеи из сихдечен, къахьегамхойн бахача наьхен социальни а бытовой а эшараш ма хулла дикагIа кхоачашдеча республика паччахьакхен Iаьдала органаша деш дараш догдоахаш хиннача результаташка ца кхаьчалга. Беррига кулгалхой, къахьегама коллективаш, исполнительни комитеташ, Советий депутаташ тоъал кийча хиланзар эргалонаш яра деча хувцамашта БоаггIача боарам тIа хиланзар республика Министрий Совет, из бахьан долаш, председатель хилара тарра сона а са заместителашта а доклада тIа йоагIаш критика йир.

Вай балха результаташта Iаткъ тIанийцача решенештен уж кхоачашъяра практически балхан юкъера нийслуш йола хийрал. Цунна дола масалаш кIезига дац. ХIанз йолча юкъа а йIаьххача хана а керттера гIулакх, лоархIаме стратегически лостам хинна дIаэттай мукъа йолча къахьегама ресурсех пайда эцалга тоадара проблема. Из кхоачашъеча республике тоъал болх чакхбоаккх, цо аьттув беннаб 1986 шера общественни производства сферана 10 эзар саг юкъеоза, балха ханах йовш йола ха 11,4 процент кIезигъе. Цхьабакъда, уж хьокхамаш кхы а лакхагIа хила йиш яр, нагахьа санна де дезарий йоккха комплекс паччахьалкхеннеи боахамен органий лохерча звеньяй организаторски балхаца доаггIача тайпара чIоагIъяь хиннаяларе.

Проверка хьахьекхача бесса, министерствай, ведомствай, предприятейи организацейи, колхозийн совхозийи, Госагропрома, респотребсоюза кулгалхой, городскойи районнии Iаьдала органаша талмастта эргабоаккх шоай болх къахьега могаргдола нах производства сферана юкъеозара резервехи тарохехи пайда эцача, цу кIийлен тIа продукци яккхар алсамдоаккхача.

Эсала латт из болх Ачхой-Мартановски. Веденски, Сунженски районашка. Хила еза результаташ яц Малгобекски районе. Исполкомий председателаша нн. Макаева, Сулейманова, Целовальникова, Третьякова уж дешаш къоастадарга никъ лехабац.

Дукхача предприятешка — «Красный молот», «Пищемаш», электромеханически, химреагентий, аьшкабетонии конструкцей заводашка, ЧИУС-е, дулхакомбинате, кхычахьа сменноста коэффициент практически хувцаенаяц. Цул а совгIа, Грозненски ремонтно - механически — н. Бакаленко, «Электроинструмент» — н. Тамасханов, биохимически — н. Шагаев — заводий, «Вторчермет» — н. Яндиев, «Грознефтеоргсинтез» — н. Гречко, «Аргунводпром» — н. Ужахов — объединеней, моттигерча промышленноста министерства — н. Магомадов — кулгалхоша де дезараш ца дар бахьан долаш цу предприятешка сменноста коэффициент лохьялар нийсдалийтад.

Духхьал «Чеченингушавтотранс» объединене г. Грозерча автотранспортни предприятешка эшаш ва 160 водитель. ГIишлон организацей кулгалхоша производственнии социальнии лостам болча объекташка шинсменни болх вIаштIехьбаьккхабац.

Республика Госагропрома системе 1986 шера юртбоахама балхаш деш 63 эзар сага-ди даьккхад кхыдолча доакъошкара къахьегамхоша. Цул совгIа, цига болх беш хиннаб студенташ, школашкара, ПТУ-ра дешархой. ХIаьта из да болх ца беш болча нахах 72 процент бараш юрташка бахача хана. Из деррига а ду хьувкъам кIалхарбаккхара, планаш кхоачашъяра ду яхаш, цхьабакъда, цунца къайлакхухь колхозийн совхозийн кулгалхой бехктокхам ца хилари цар цу даькъе болх ца бари.

Къахьегама ресурсех дикагIа пайда эцара болх хIара дийнахьа теркам тIабахийта беза гIулакх а хинна дIаэттадац юкхьанцарча партийни организацешта, горкомашта, райкомашта, парте обкома отделашта, КПСС обкома секретарашта нн. Завгаевна, Дмитриенкона, Тумсоевна. ДоаггIача тайпара из болх хьаллаьцабац Советий массазарча комиссешен депутаташеи.

Сунженски района «Ассинский» совхоза тракториста **А. М. Гребенника аьлар:**

— Эргалонаш еча толамаш дахар керттерча даькъе тийша да вай, коммунисташа, хувцамаш дар мел эшаш да сихагIа а кIоаргагIа а кхетадарах, парте никъ творчески а лаьрхIар чакхдаккха уйла йолаш а вай чакхбаккхарах. Совхозе болх беш кIезига бац лакха квалификаци, компетентни, шоай гIулакх довза кулгалхой. Цхьабакъда, тахан ала безам ба кадрови балха долча тхоай кхоачамбоацарехи гIалатехи. Сона хетачох укх зале багIача дукхагIча наха дагадоагIа хургда тха совхоз цхьан хана хьалха латтарех хиннилга. Тхогара опыт дIаэца республика тайп - тайпарча мнIингашкара нах иха Iацар, уж ухар мехка кхыча краяшкара, областашкара. ХIаьта хIанз дIаалар а эхь долаш, тIехьа латт, шерагара шерага планаш кхоачашъяц. ХIана? Сона хетачох, керттера бахьан из кадрашцара болх эсала хиларах.

Совхозе 16 бригада я. Укх тIеххьарча пхе шера царех хIаране керте масехк саг латтав. Парткома секретаран директоран мотт бригадир хувца аттагIа да, цунца болх бечул. ТIаккха гIулакхаш ше-шегIа леларгда. ГIалат ба уж. Цу тайпара кадрови кегар боаллача толам баккха йиш яц. Беррига бригадираш бацар хувца безаш, царна новкъостал де, хьехар де дезар, дукхагIа хьабеха безар царгара болх.

ЧIоагIа во да парткома секретара В. Н. Болотова, совхоза директора В. Н. Догонова говзача специалистий опыт дIа-хьа йоаржаеш ца хилар. Масала, массехк шу хьалха бригадиралла хьожавир тракторист Шундрин Анатолий Никитович. Из дог-цIена, кура воацаш, эхьэздел долаш саг ва. Хьалхарча деношка денз тIатеIIа къахьега волавелар из, наха лоархI из. Из болх дIабехаш хинна ца Iеш, наьха йоакхо еш хиларах да из. Цудухьа тамаш яц бригада шерагара шерага планаш кхоачашъеш хилар. Из-м тхо долча цаI вац, дукха дика дешаш ала йиш я бригадирех Гарафонова Зоях, Гадаборшев Исраьилах, Калашникова Лидайх. Уж берригаш а къона нах ба. Цхьабакъда, къона бале а, цар хIанзле а хьахьекхад шоаш юртабоахама производства говза органи-затораш болга.

1986 шера совхозе хохаши томаташи кхедеча юкъейоалаяьяр дезала подряд. Лаьтташ наха дIадийкъар, тIаккха тIахьожам боацаш дитар. Хьахиннар — дукхагIйолча звеньяша план кхоачашъянзар, хIаьта цхьабарий-м цхьа килограмм продукци дIа ца луш а кIалхарбала аьттув баьлар. ХIаьта из да тхона лоаллахарча, оаха санна эггара хьалха дезала подряд юкъейоалаяьча Ленина цIерагIча колхозо план кхоачашъяр дIадахача шера.

Цхьаккха а ше-шегIа хьахилац. Укх шера совхоз чекови системага яьннай. ХIанз уйла ю аз, дезала подрядах хиннар хургдий-те цох а? Сона, се коммунист хиларах тарра, ала лов, лакхехьа латтача органий — КПСС райкома, РАПО, парте обкома, республика агропрома болхлоша, моттигашка дIа - хьа баха болаш, кIезига къамаьл ду мугIарерча къахьегамхоща. Духхьал нахаца къамаьл даро эргалонаш яра пайда мара бац.

«Знание» яхача общества Нохч - ГIалгIай организаце правлене председатела, ЧИГУ профессора **В. В. Виноградова** дийцар кастта арадоалача «Призами добрые плоды» яхача ший книжках — цо дувц нохчийи, гIалгIайи, эрсий халкъацара гаьннара хьадоагIача бувзамех, цу бувзамаша вай республикана экономикерчей бытерчен революционни хувцамий боккхача новкъа яла аьттув баларах. Книжка доккха новкъостал дергда пропагандисташта лекторашта. Дукха пайдане дола хIама корадоагIаргда царна Нохч-ГIалгIай халкъий кхыча халкъашцарча дIа - хьа леладаьча гIулакхий исторе библиографе брошюра тIа а. Новкъа дале а, «Грозненский рабочий» издательствос тIехьатетт из арадалар.

Вай исторически Iилма, дIахо дийцар оратора, Къулбаседа Кавказа халкъий исторе эггара чоалханеча проблема ерна тIа кхаьчад. Цу даькъе деррига дика дац. БоаггIача тайпара мах бац цхьайолча исторически личностий вахара, цар гIулакхашта, цхьан дагестански Iилманхочун книжка тIа Шамала лоархIам сов айбеш ба. Цу тайпарча цхьан оагIорахьара беча маьха раьза хила цхьаккха дича йиш яц.

ДукхагIа ювца еза кепайоазоне «Сийлахь - боккха Октябрь вай мехка кхелашка» яха тема. Цига толамаш хинна Iийнадац, хиннад кхоачамбоацараш, чоалхане хIамаш. Уж кIайлакххахьа мегаргдац.

Идеологически актива дукхагIа теркам тIабахийта беза наха интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара. Из дош ден повестка тIара даккха йиш яц. Балха дIадала деза деррига ший хьакъал, ший дега беррига ала. ТIатеIIа а айлуш доагIача хьинарца а пропаганда е еза коммунистически идеалашта: тешавеш йола критика е а ше ма дарра гучадаккха а деза вайна хьалхашкахьа дIааха новкъарло мел ер.

Дукхача гIишлонхоша цIенача дег тIара, тIагIертта а доагIар хьаде гIерташ а къахьегилга белгал а доаккхаш, обкома секретара **Е. В. Тумсоева** цунца цхьана аьлар, цох хIанз а бизза кхоачам хилац. Вай йизза караерзаяц хьехецаш йола паччахьалкхен капиталовложенеш, юкъейоалаяц планаш тIа белгалъяьха ерригa керттера фондаш. Кхоачаш ца деш дисар итташ миллионий сома маьха да. Ханнахьа хьалъяь чакхъяхац дукха а лоархIаме халкъбоахама объекташ.

Цхьайолча хана моттигаш нийслу шоаш тIехьагIа пайда ийбергболча объекташта парте горкомаша а райкомаша а, горрайисполкомаша, хIаьта цул совгIа коллективаша а йоакхо ца еш.

Самокритично мукIарал ца дича валац со гIишлошъеча дог дела ца долийта хьал тахан нийсденна хиларах тIеххьара бехк шеко а йоацаш тIабуж сона а, парте обкома секретарь хиларах тарра. Хетаргахьа аз ду тIахьехамаш, сай подопечнеща бу организаторски, чулоацам бовзийтара, кхетамбалара болх чIоагIбе беза дукхагIа хьадехаш, тIеххьара хьахулачох партийни хьисапе хоатташ хиларца.

ГIишлошъяра объемаш дегIаахар чIоагIде деза моттигерча гIишлонматериалий база тешшаме хиларца, проектни дешаш ший ханнахьа къоастадарца. Цхьабакъда, «Чеченингушстройматериалы» объединене (Батаев К. А.) даим а телхабу продукци хьаяра болх, цун кулгалхочо цу тайпара болх телхаберг ца хиларах даим дош теле а. Духхьал дIаяхача пятилетке хьаяла езачох хьа ца кхоачаш йисай 34 миллион кирпишк. Цу тайпара хьал латт хIанз а. ХIаьта из бахьан долаш шийна объективни критика йича дегабуамаш де волалу н. Батаев.

Цунна тара лесташ да директор н. А. Д. Иванько керте латтача «Чечингражданпроект» институто гIишлошъеча деш дола «новкъостал» а.

Царга хьежжа гIулакхаш кхоачашду вай жилищни проблема къоастаергья, яхаш гарантеш а телаш, из къоаста ца еча дукххача ведомствашa-заказчикаша. Ай, эхь деций из, цхьаболча кулгалхой бехктокхам ца хилар бахьан долаш капвложеней чотагIа укх тIеххьарча шерашка кхыметтел 200 эзар квадратни метрга кхоачаш а фусамаш хьалъяра шера планаш дIакхоачае вайна могаш ца хилар?

Вайга цIенхаштта сагото яйташ да цхьаболча бехктокхамеча кулгалхошта-подрядчикашта, цу даькъе йоккхагIйолча управлене начальник Э. Э. Исмаилов а волаш, шоашта тIадиллар кхоачашдаьдацар аьнна хила хIама дац, яха уйла керта чу йоссилга тIа-тIа совдувлаш хилар. Духхьал укх тIеххьарча шера цо даьча тешалаша сатедар бахьан долаш, цкъа хинна ца Iеш, дукхха а факташ нийсъеннай вайна цIенхаштта планаш кхоачаш ца ярал совгIа, лоархIаме объекташ хьалъяь ца йоахаш а.

Ала деза, капитальни гIишлошъяра лоархIаме дешаш парте обкома дукххаза а гIеттадаьд, дукха тIаийяьй дика решенеш, бакъда, халахете а, уж решенеш дукхагIйолча хана парте горкомашкен райкомашкен дIакхаьчачул тIехьагIа меттахьа ца йоалаш а кхоачаш ца еш а ю юс. ХIаьта оттадаь декхараш кхоачашдара, шеко йоацаш а дизза а уж вахара юкъедоаладара йинза яргIйоаца Iалашо е декхарийла яраш-м горкомаши райкомаши ма йий. ХIаьта укхаза бакъахьа хургъяр гIишлошъяра берригача доакъашхощара контакт оттайича, хIара дийнахьа тIахьожам лоаттабелга Iалашдича, холуш дола гIо дича. Бакъда, цу тайпара масалаш геттара кIезига да.

Дуккхача горрайисполкомий председателаша, парте горкомийн райкомийн секретараша хьалха а санна система йоацаш, компетентность йоацаш, доагIар хьа ца дехаш; дага дехача мара ца деш кхоачашду шоай гIулакх. Из бахьан долаш шераш дIаух гIишлошъяра планаш кхоачаш ца еш, наха дицденнад гIишлошъяра программа толаме кхоачашъеш ца хилча бIарчча хьанийцача вай экономика толаме дегIааха йиш йоацилга. Город Грозне 1983 шера 112,5 эзар квадратни метр фусамаш хьалъеш хиннаяле 1986 шера из боарам лохбеннаб 75,5 эзар квадратни метрга кхоачаш. Цхьаккха доацар да из.

Эргалонаш еча хIаране лувцача позицех, парте XXVII съезда решенеш кхоачашъярах болча хIаране бехктокхамах дола дош тIатIа ирагIа увттаду хано. Хувцамаш хулача цу хана цIаккха ца хиннача тайпара хIаранена лоархIаме хIама да шийна хетарашта, ший оценкашта, гIулакха тIера хилара кердача тайпара уйла елга, хIара дийнахьарча балха лоархIам кхетабелга, зIамигчун тIа а доккхадар бIаргагулга. Цхьаккха саг юстара латта йиш яц эргалонаш еча гIулакха.

— Коммунисташ, эггара хьалха тха ведущи предприятешкара бараш — локомотивни, вагонни депо, Грозный станце холуш хьинарегIа болх бе болабеннаб планаши социалистически декхараши кхоачашдара тIехьа къовсам а лоаттабеш — аьлар Грозненски машиннаькъа узла парткома секретара **И. В. Норенкос.** Укх шера предприятешка цIаккха ца хиннача тайпара принципиально а ира а чакхъяьлар эргалонаш ярах дола дош дийца партийни собранеш. ХIаьта локомотивни депо коммунисташа партийни бехктокхаме эзар депо начальники цун заместители, балха тIа принципиальность йоацаши эргалонаш эсала еши моттигаш нийсъялийтар бахьан долаш. Коммунистий хьинаро тха отделенена гIо дир Белорусски машиннаькъа опытагIа кердача экономически эксперимента хьалашка толаме болх барга довлара. Бакъда, из гIулакх чIоагIде деза цхьайола лоархIаме социально-бытови проблемаш къоастаярца.

Грозненски машиннаькъа узла предприятешка таханерча дийнахьа фусамашца Iалашбе безаш ба 440 дезал. Цхьабакъда, дикка ха яьннай из дош къоаста ца деш. ХIаьта малагIа я из къоастадара перспективаш?

1988 шера Сайханова улицагIа хьалде доладергда 100 квартира йола цIа. Вагонии депон Грозный станцен коллективаша лаьрхIад боахама хьисапе шоашта цхьацца 15 квартира йола цIа хьалдерга, аьнна. «Джалка» совхоза поселке аьттув боацача лаьтташ тIа индивидуальни цIенош дара хьакъоастаяьй 70 участок. Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа комсомола комитета геттара чIоагIа дехарах 150 эзар сом ахча хьахийцад кагирхой комплекс хьалъяра. Цул совгIа Грозненски узле тахан вIашагIйоллаш латт 100 квартира йола цIа хьалдара лаьрхIа йола шоай жилищни кооператив. Деррига хьоаха мел даь балхаш деш да, тIагIертта партийни организацеша шоаш дакъа а лоацаш. 2000 шерага кхоачаш машиннаькъа тIа жилищни проблема къоастаяра реальни таро йолаш я.

Массехк дош ца аьлча даргдац тахан наькъа тIа эттача хьалах. Дукххачарна ховш да дIадахача Iай машиннаькъа транспорто баь болх мел стабильни боацаш хиннаб. Предприятешта укх шера цхьоалагIча квартале оаха дIакхоача ца деш дисад 165 эзар тонн мовхьаш. ХIанз отделене оттаьй недогрузаш меттаоттаяра йола план, из кхоачашъяра тIехьа оттабаьб партийни тIахьожам. Бакъда, духхьал машиннаькъахой гIулакх хинна Iац из. Оаха деррига дергда тхоашта хьа мел енна промышленни продукци дIаяхьар духьа подвижной состав Iалашъяра. Бакъда, грузополучателашка дехар да: ден-бийсана ца хаддаш а ший ханнахьа а вагонаш Iойоассаелга Iалашдар.

— Назрановски района къахьегача коллективаша эргалонаш тIаэц шоай дулхах-цIех дола гIулакх санна. Уж чIоагIо яь я социально-экономически дегIаухнлга сихдара юкъе холуш дакъа лаца, — аьлар КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **А. А. Мякиева.** Промышленносте а юрта боахаме а дIадахача шера планови заданеш дикка тIеххоачашъяьй районо. Из деш лакхдаьд производства боарамаш, дикагIа хиннад дикала хьокхамаш. Бакъда, мукIарло де доагIа тхона хIанз а шеррача демократен гласностен кIийлен тIа ерригача къахьегача коллективашка йоккха идея йола, компромисс йоагIа хьал хьаде, кулгалдеча кадрай психологи овлангара хувца карагIа ца далара.

Духхьал цунца дашха доагIа лаьттан законодательство «Маяк» совхозе толхадар, бахача нахагара шура эцача хана «40 лет Октября» яхача совхозо отчетность телхаяр, райисполкомен ремонтно-технически предприятен цIеношка квартираш нийса дIа ца екъар.

Цу дерригача кхоачамбоацарий хьакъехьа КПСС райкома бюрос принципиальни решенеш тIанийцар. Бехкебараштa цIенхаштара партийни бехк баьб, цхьабараш гIулакхаш тIара дIабаьхаб. Цу тайпара хIама хургдоацаш гIулакхаш тIанийцад. Коллективашка морально-нравственни хьал оттара хIара кулгалхо дIахо йодача хана персональни бехктокхаме хургволаш хIама даьд.

Иштта выводаш яьй бюрос ший балха хьакъехьа а. Иштта гIалаташ дувлара керттерча бахьанех цаI лаьрхIад КПСС райкома оагIонгахьара хIара дийнахьара тIахьожам ца лоаттабарах, цхьайолча юкххьанцарча парторганизацешка критикен самокритикен дегIаахара боарам лоха хиларах, боахама кулгалхой нравственни кхетам лоха хиларах.

Укх тIеххьарча хана оаха дукхагIа теркам тIабохийт бокъонаш лораеча органий балха. Со ала декхарийла ва, дукха дола зуламаш, социалистически рузкъа лочкъадара моттигаш дикка кIезигагIа хургъяр, нагахьа санна района суда, прокуратура, милице кадраш демократи шерьярен гласностен хьалашка болх бе Iомалоре, гIулакха тIара декхар кхоачашдара принципиальни позицеш тIа латтаре, аьнна, Парте райкомо мел ца болийташ теркам тIабохийт эргалоний уйланца царна кхетам балара, бакъда, тхона массаза а карагIдалац республика МВД кадрай отделаца бувзам лоаттабе.

Эггара боккхагIа лоархIам бола проблема я къахьегама ресурсех пайда эцар. КПСС обкома бюро соцам кхоачамбеш, дIадахача шера оаха общественни производствана эзар гаргга саг юкъеззар. Из декхар кхы а сихагIа кхоачашдара йола таронаш йолаш я. Бакъда, хIанзле а ах шу даьннад тха предложенешка моттигерча промышленноста министерстве и «Чечингушконсервагропром» объединенен ца хьожа. Парте обкома отраслеви отделаша хьадда тIахьожам оттабе беза укхаза.

Къамаьл де дош лу НГIАССР бахача наха бытовой гIулакх дара министра **Р. И. Зыгалована.**

— Бахача наьха цхьан сага сих лаьрхIа гIулакхаш дара даькъе вай республика Российски Федераце тIеххьарчоа хьалхашкара моттиг лоац. — аьлар цо. — Отрасль сихъяь дегIайоалае пятилетка планаш тIа из белгалдаьккхача тайпара. йиш яц цун материально-технически база чIоагI ца йича. Мехка оттальча порядкагIа бахача наха бытовой гIулакх дара предприятеш хьалъе йоагIа, керттерча даькъе, промышленноста, АТК предприятей, хIаьта иштта нах чубаха цIенош хьалдарга дIайохийтача средствай даькъах пайда эцара чотагIа. ДIаяхача пятилетке алхха агропромон цул хьалхагIа хиннарашеи хьалде дезаш дар быта 43 цIа. ХIаьта духхьал 8 мара хьалдаьдац. ГIулакхаш хувцадаланзар 1986 шера а. Из бахьан долаш бахача нахах дикка дукха бараш вIалла бытовой гIулакхаш дIа ца кхоачаш бус. 500 сагал совгIа нах бахарех хIара кхоалагIа йола пункт быта служба цхьаккха стационарни предприятеш йоацаш я, кхыметтел г. Грозне чIоагIа уж эшаш микрорайонаш а я.

Министерства низаца из проблема кхоачашъюлургъяц. Партийни, советски органашца цхьана къоастаде дезаш да бытовикаш кадраща Iалашбара дешаш а. Дукха проблемаш хьаIайнай министерства ший болх а эрга ца баьккхача къоастае йиш йоацаш. Эггара хьалха тха де дезар да боахама керда механизм биззача низаца болх бе йолаялийтар. ДIадахача шерехьа а планированен экономически стимулированен кердача хьалашка балхах цхьабола пайда баьннаб. ЛаьрххIа йовза езаш я бытовой гIулакха доал дара структура.

Деррига а шу мара даьнадац Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен агропромышленни комитет йилла. Республика агропромышленни комплексе 1986 шера цхьадола дика толамаш даьхар. Юртбоахама продукце дукхагIча тайпай закупкай планаш кхоачашъяьй.

— Колхозий, совхозий экономика чIоагIъеннай, пайда лулга, къахьегама овсарле лакхъеннай, валовой продукци дегIаухнлга Iалашдаьд, бIарччача агропромышленни комплексе гIолла пайда баьннаб, — аьлар, НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республика Госагропрома председатела **А. И. Воронкина.** — Цхьабакъда уж толамаш кхы а дикка дукхагIа хила йиш яр. Агропрома органаш вIашагIйохкача хана гIалаташ дувлийтар да из. Цунах дувц Госагропрома инженерно-технически болхлошта, гIулакхерча наха юкъера пхелагIа дакъа — лоха квалификаци йола нах, царех дукхагIбараш цхьаннахьа деша ца багIаш хилара факто. Комитета комплектовании яьй керттерча даькъе хьалха хиннача министерствaехи ведомствaехи. Цунца дувзаденна къаьсттача цун болхлоша комитете хьачуера цу дIаяьхача организацей балха стили методаши. Кхы дIахо болх буларгбий цу болхлошта, нагахьа санна эргалонаш ца йой?

Массаза а кердаяха езаш я Госагропрома структура: цхьайолча отделашка наха беррига низ дIабохийташ, бехктокхам кхетабеш болх бу, вокхар из гуччахьа бац. Госагропрома аппарате хIанз а юкъера цIенъяь дIаяханза я шоайла ца тешара цхьайолча отделий болхлошта юкъе довнаш дувлара факташ. Масала юртбоахама продукци дIанийраи, дикалга хьажараи йолча инспекце (начальник А. Г. Пеньков) дукххача хана денз цIена доаца психологически хьал да, болхлой цаI шоллагIчо кIийлен багIа, шоай гIулакхаш кхоачашдара меттел жалобаш язъю, уж гIулакхаш леладарах практически беррига болх юкъагIбаьккхаб. Цу тайпара ситуаци я материально-технически Iалашон отделашка (Госагропрома председатела заместитель А. Д. Кагерманов), ветеринарни отделе (начальник М. И. Эдельбиев). Госагропрома республикански кулгалдара орган санна хIанз а чIоагтIа бувзам лелабац районни агропромышленни объединенеща, кхоачамболлаш координаци яц цар балха колхозий, совхозий, агропромышленни комплекса кхыча предприятей хьашташка хьежжа. ДукхагIболча РАПО председателий, керттерча специалистий гIулакхера наьха оамалаш, балха опыт хIанзарча хана эргалонаш еча царгара дIадехарашка хьежжа яц. Масала, Советски РАПО председатель В. Х. Хаджимурадов юрта боахаме практически балха цхьан дийнахьа болх баьбац. Кхы а да цу тайпара масалаш. РАПО багIа цхьабола нах колхозашкен совхозашкен болчарел кIезигагIа кийчбаь ба. Бакъдар, аьлча, уж органаш вIашагIйохкача хана нах балха дIаоттабар мо хIама хиннад, хIаьта уж политически а гIулакхера а оамалашка хьежжа хоржа а ца хоржаш. Цудухьа РАПО председатель колхозе е совхозе вахача цо аьнначунга массаза а ладувгIац.

Районни агропромышленни объединенешта шоай балха моттиг кораяьяц, дIахо хьош да каьхаташ язделга. боахамаштен подведомственни йолча предприятештен тIагIолла кулгалделга. РАПО кулгалхоша, специалисташа мела контакташ лелаю партийни, советски органашца, Госагропромаца. Цудухьа лоархIамеча декхарех цаI — нах болх бе, хьалхашка этта проблема къоастаяра бола бехктокхам шийна хьатIаэца Iомабар. Цунца дувзаденна цIаькха а хьажа веза юрта боахама кулгалдер малав, хьахаржа беза опытни болхлой, къаьстта РАПО председателаш. Из де деза хьадда, кхы хье ца луш. Цхьаккхача хIаманца ла йиш йолаш дац боахамашка кадраш харжара гIулакх а. Фу аргда масала, хIанз хьалха хиннача «Калаусский» яхача совхозах а, пчн кулгалхоех а? Хьалха совхоза доал деш вар Яндаров-воккхагIвар, цо из гIулакх шоай карара хIама санна воIага дIадалар. Цу тайпарча практике цецвала эшац, дукхагIйолча моттигашка гучадувл вайна кадрашта шоай болх ца бовзаш хилар, кердачун, хьалхалаттачун терко ца яр, доал дар лохерча боараме хилар.

— КПСС ЦК январски Пленумо цIаьхка тешшаме хьахьекхар эргалонаш яр — из хано дIадехар долга, тIехьашка вала йиш йоацилга, — аьлар трамвайно-троллейбусни управлене трамвай лехкача **Л. А. Ткаченкос.** —

— ХIаьта оаха а эргалонаш ю, цхьабакъда, чIоагIа мекъал ю цу гIулакха. Тхона новкъарло ю энергослужба. Оаха парткоме ладийгIар цун начальника коммуниста И. Басаева отчетага. Цхьаккха а хувцам хиннабац. Хетаргахьа, из ший балха тIа лоархIа ца вара дош оттаде деза. Во дIа-юха кхувл оаха тхоай пассажираш, уж тхона, тха балха раьза бац. Цхьабакъда, тха балха дикал водителий кара хилац цхьайолча хана. Тхо массанел хьалха хьалгIовт, эггара тIехьа мара Iодувшац. Дежурни автобусаша массаза а кхувлац тхо дIа-юха. Моттигаш нийсъеннай, Iана хана автобусашта чудотта бензин дац, яхаш тхо балха дIа ца кхувлаш, хIаьта цу хана тха кулгалхой машинаш лелаш хулар. Парте горкомага леткъар тхо, хIаьта цига тхога аьлар: управлене начальникага нов. Баташовгара хьадаккха бензин. Из миштa доаккхаргда? Цу хьакъехьа тхоца къамаьл де а раьза хиланзар из. Кхыча тайпара а къоастаде йиш я водителаш балха дIакхувлара дош — тхона квартираш тела еза трампарка юхе хургйолаш. Тхона еннай 18 квартира... «Березкана» юхе. ХIаьта тха кулгалхоша цIаккха а горисполкомагара дийхадац уж квартираш депона гаргагIа йолча микрорайонера мукъагIа лургйолаш. Хьалъяьй общежити, хIаьта цу чу нах ховшабац. Хетаргахьа гIишлошъераша дукха гIалаташ даьд цига, хIаьта тха кулгалхоша хьаэца езацар из. Объекташ дIатела еза дикал йолаш, моттийта а ца телаш. Цхьанне отчет еннай, хIаьта наха хьовзам хиннаб. Цхьаькха а я проблема: транспортаца дукха лел билеташ доацараш, хIаьта цу гIулакха сагота саг вац. Февраль бетта 350 саг шоай балхара хьа а ваьккха кондуктора лIоховшабир оаха дикка лакхбелар хьатIабоагIа пайда, цхьабакъда, из а бац эттача гIулакхах кIалхарвоала никъ.

Цхьаькханех а. ХIара дийнахьа дохадаь кизгаш а долаш парке хьаух тха вагонаш, къаьстта 3-чеи 5-чеи маршруте лелараш. Маца дергда тхона цу гIулакха новкъостал Октябрьскии Заводскойи РОВД начальникаша, шоай районашка порядок оттаяра, хулиганаща боаггIаш бола къовсам лоаттабара?

Дукха да тха тхоай чухьа де дезараш. Бригадни подрядах болх бе доладеннад тхо, хIаьта алапи кIезигденнад, уравниловка а хинна дIаэттад из гIулакх.

Водителаша шоашта эша продукташ эцаргйолаш тика хьаеллар, заказий стол хилийтар дийхадар оаха. Горисполкома председатела В. М. Шамардина къоастаде лаьрхIадар из дош, цхьабакъда цо из кхоачашдац.

КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеш йолчча тайпарен бокъонцен мога а яь, Пленумо хьалхадаьккхар ерригача партийни комитетийн организацейи, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органий, общественни формированей практически балха лард хинна уж дIаоттаелга, КПСС обкома бюро, горкомаш, райкомаш, первични парторганизацеш декхарийла яьй практически къахьегама хувцамаш дIа болх дIахо а тоабе, республика халкъа боахама комплекса деррига доакъош сиха дегIадоагIаргдолаш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара сийленца накъагIоргболаш къахьегамхой оарцагIбаха.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-06, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; 2-85-04; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттеи деношка

СФ05122. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1396.